

Елена Рацеева
Николай Червенков
Екатерина Дериволкова
Мария Драганова

Моите корени

История, култура и традиции на българския народ

Учебник
за 1.-2. клас

Елена Рацеева, Николай Червенков,
Екатерина Дериволкова, Мария Драганова

Моите корени

Учебник за **1-2.** клас

История, култура
и традиции
на българския народ

CZU 087.5

M 74

Ministrului Educației și Tineretului al Republicii Moldova

*Autori: Elena Rațeeva, Nicolai Cervencov,
Ekaterina Derivolkova, Maria Draganova*

Redactor: Kirilka Demireva

Corector: Kirilka Demireva

Redactor tehnic: Luminița Ermurachi

Coperta: Alexandru Ermurache

Procesare computerizată: Ludmila Cioinac

Design: Luminița Ermurachi

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Моите корени: Учебн. за 1-2 кл.: История, култура и традиции на българския народ / Елена Рацева, Николай Червенков, Екатерина Дериволкова, ... – Ch.: Univers Pedagogic, 2007 (F.E.-P.Tipografia Centrală); - 160 p.

ISBN 978-9975-48-047-5

2500 ex.

911.2(075.3):376

© Elena Rațeeva; Nicolai Cervencov,
Ekaterina Derivolkova, Maria Draganova,
2007, pentru prezenta ediție
© Luminița Ermurachi
© Univers Pedagogic

ISBN 978-9975-48-047-5

Моите корени

Учебник

за 1. клас

Послушай да ти прочетам

Прочети

Разкажи

Да общуваме

Помогни със съвет

Да поиграем

Работилница

Как мислиш

Трябва да знаеш:

МОЯТА ЗЕМЯ ХУБАВА

Наш роден край е слънчева Молдова.

В нея задружно живеят

хората от различни народи.

Молдова
е нашата

- Родина
- Татковина
- Родна страна

В нея
сме родени.

Родината е място, където сме родени,
където живеят нашите майки и бащи,
баби и дядовци.

Молдова е моята родина

Нашата планета се казва Земя.
На Земята има много
различни държави.

В една държава могат да живеят
хората от различни народности.
Всяка народност има свой език,
свои обичаи, своя култура.

Всяка държава има свое знаме и свой герб.
Така изглеждат държавните символи
на Република Молдова.

Знаме

Герб

В нашата Молдова
живеят молдовани,
руснаци, украинци,
българи, гагаузи,
евреи, поляци,
цигани
и други.

Аз съм гражданин / гражданка на Република Молдова.
Моят роден език е....
По народност аз съм....
Аз обичам моята Родина и уважавам хората от
всички народности.

Кишинев – столица на Република Молдова

Всяка държава има столица – нейния най-главен град. Столицата на Република Молдова е град Кишинев.

В столицата има много улици и площици, има много музеи и паметници, театри и библиотеки, заводи и фабрики. Парковете и градинките украсяват Кишинев. Има и зоопарк.

- Разгледай снимките на Кишинев и продължи разказа за столицата на Република Молдова.

Това е Арка на победата

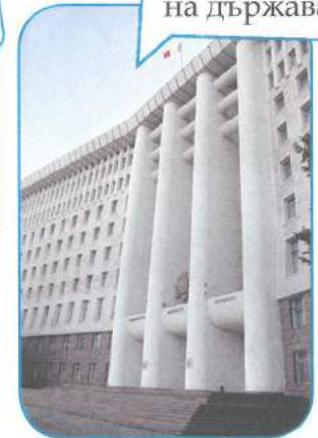
Това е събор

Фонтани

Паметник на Щефан чел Маре

Тук се разполага ръководството на държавата.

Обичам те, мой роден край

Красива е родината ни! Красиви са нейните градове и села, нейната степ Буджак и нейните гори Кодри. Красиви са нейните долини и хълмове, бистри са нейните реки и извори. Трудолюбиви и добри са хората в моята Молдова.

10

За Молдова пеят песни и рецитират стихове на много езици – на молдовски, руски, украински, гагаузки и на български език.

Да общуваме

- Разкажи на съучениците си имаш ли приятели и познати от други народности. Какви са те? Как общувате?
- Знаеш ли стихотворения и песни за родината? На кой език са написани те?

11

Народна мъдрост

Бащино огнище –
топло пепелище.

Послушай да ти прочетам

Малко отечество

Всеки човек има и едно малко отечество: това е родното място, къщата, от чийто праг за първи път е погледнал света, двора с чисто пране по тела, мама, която събира привечер прането, а моя милост се държи за полата ѝ и гледа с любопитни очи съседните къщи и слуша човешки гласове, кучешки лай, камбаната на старата часовниковата кула. Ще мине време, момчето ще се осмели да остави полата на майка си, ще надникне на улицата и докато стои на разтворената вратница, ще открива, че и други деца стоят на разтворените вратници. Постепенно ние ще се запознаем, ще се сближим, ще тръгнем неусетно да се къпем в реката през лятото, после ще се съберем в училището, за да учим азбуката и таблицата за умножение, ще се катерим по склоновете за малини и кестени, ще правим пързалки през зимата...

по Йордан Радичков

Как мислиш

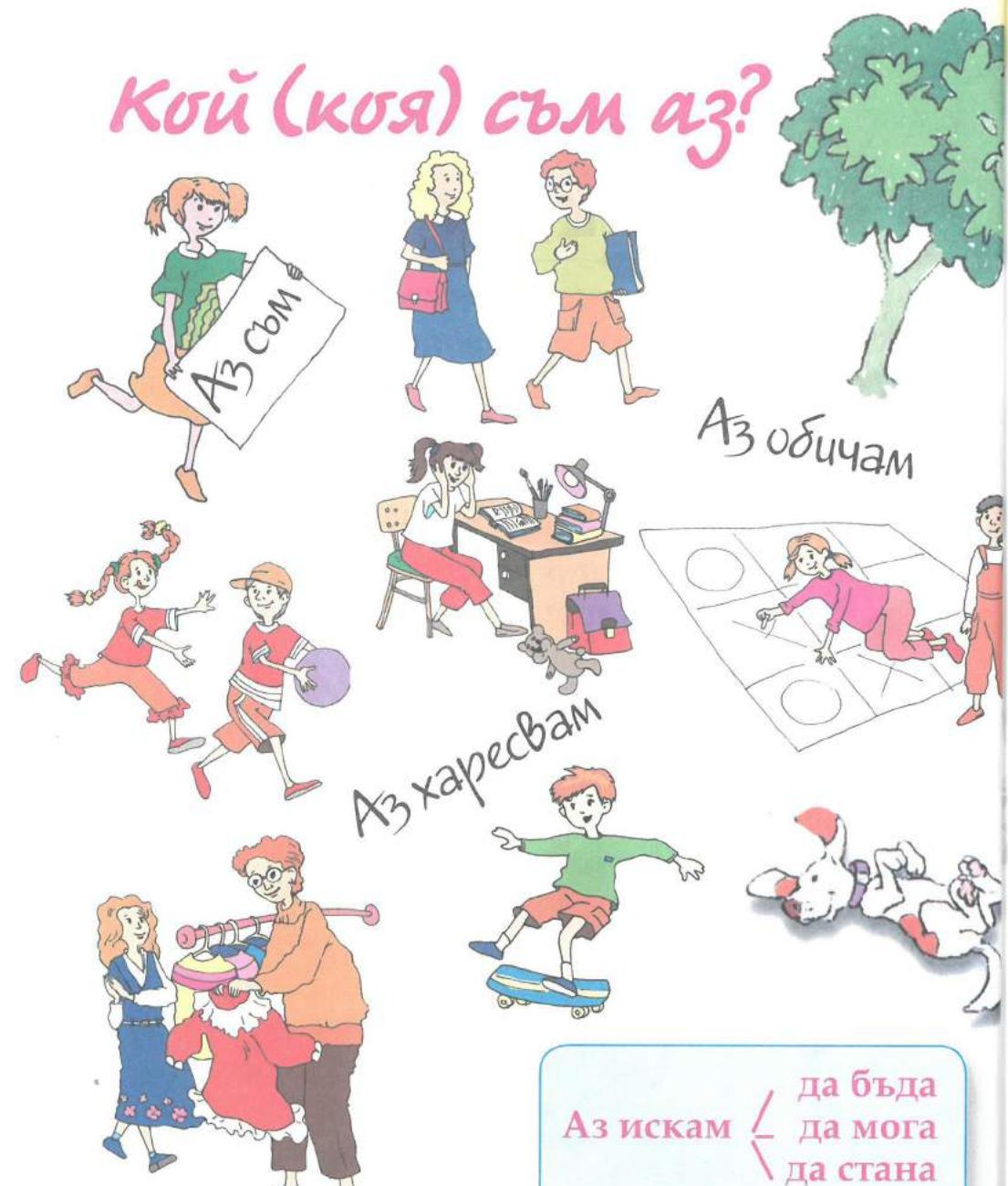
- Какъв е смисълът на българската пословица:
"Всяко пиле в гнездото си пее"?

Аз и другите

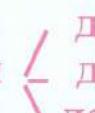
Кой (коя) съм аз?

Да поиграем

- Отговари с ДА или НЕ можеш ли да употребиш следните думи, разказвайки за себе си?
син, дъщеря, брат, сестра, читател, слушател, спортист, музикант, весел сериозен, ученолюбив, послушен, палав, бавен, пъргав.

14

Аз искам да бъда
да мога
да стана

Разкажи

- Вече сте ученици. Разкажете за вашите първи впечатления от училищния живот.

Да общуваме

- Да се научим да се представяме по модела.

- Аз се казвам:

Георги Илиев Калинков.

- Роден съм на 15 август 200... г.
в град Тараклия, Молдова.

- Аз съм на 7 години.

- Живея в гр. Тараклия,
на улица "Олимпий Панов" № 58

Модел

Тървите уроци

Много съм послушна,
много съм добричка,
много грижи имам –
аз съм ученичка!

Първите уроци
виждат ми се тежки –
как да ги науча,
без да правя грешки.

Четенето лесно,
писането лесно,
но от таз задача
иде ми да плача.
О, кога ще стана
толкова голяма,
Че да зная всичко,
както знае мама!

Елисавета Багряна

- Научи стихотворението
или част от него наизуст.

15

Моето училище

Народна мъдрост

- Учи се от мал, кога останеши да не ти е жал.
- Който се учи, той ще сполучи.

- Научете заедно:

Училище

Детенце хубаво,
пиленце любаво.
Къде под мишничка,
с таз малка книжчица?
- Отивам, бабичко,
макар и слабичко,
книга да се уча
добро да сполуча.

Иван Вазов

- Разкажи за своите впечатления от училището.
Помогни си с илюстрацията.

Гарга ученичка

Тя е вече умна птичка-петнеделна ученичка. Крум я учи, наставлява, всеки ден ѝ преподава да се мъдри и кокори, да се кланя и говори. Но не зная как се случи, че я само туй научи: оттогава досега казва само га-га-та.

Чicho Стоян

Как мислиш

- Защо гаргата не успява да научи урока?
- Дай съвет на ученичката и на нейния учител?

Отгатнете

Не е човек, а ти говори
и може умен да те стори.
Що е то?

(*ушигнх*)

Железен му езика,
желязна му устата,
започне ли да вика,
събираят се децата.
Що е то?

(*иэнчдэ наётпннл*)

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...
Първият български буквар
е бил написан през 1824 г.
от д-р. Петър Берон и
стапнал известен като
«Рибен Буквар», защото на
корицата му бил нарисуван
делфин.

Моето селище

Да общуваме

- Разкажете за вашето родно място.
- Нарисувайте го.

Народна мъдрост

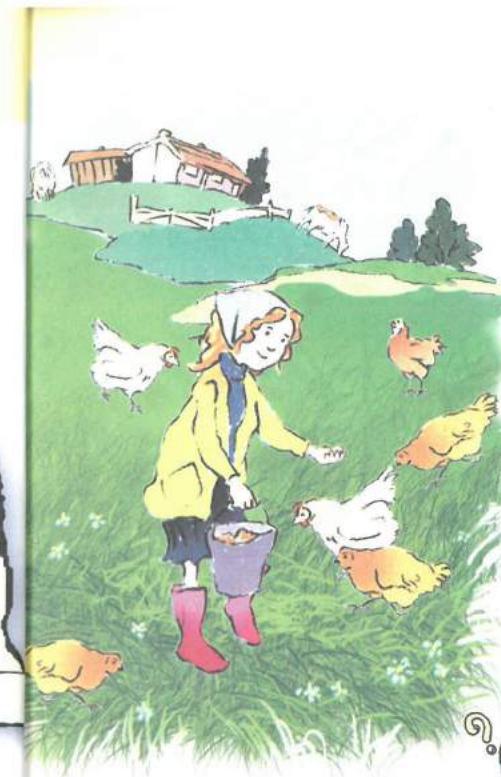
Всеки обича
своето родно място,
там където
се е родил и отрасъл.

Това стихотворение написа една моя съученичка.

На моя роден град

Градчето, в което живея,
наричам аз «бяло градче».
Във него аз уча и пея,
и расна щастливо дете.
Градчето, в което живея,
е люлка на слънчев безкрай.
Със всичко днес в теб се гордея –
мой роден, обичан мой край.

- Кои думи и изрази от това стихотворение можеш да употребиш, като разказваш за своето родно място?

Как мислиш

- Какво е преувеличено в отъса от народната песен и защо?

Речник

лично – хубаво, китно
трендафил – роза

Мило наше село

Мило наше село,
лично та обично,
яко, хлебородно,
по дваж в годината
женеме и вършеме,
по триж в годината
трендафилът цъфти,
а по четириж
пчелини се роят.

Народна песен

Послушай да ти прочетам

Подвижният тротоар

На планетата Ех са открили подвижен тротоар, който обикаля целия град. Също като ескалатор, само че не е стълба, а тротоар и се движи бавно, за да могат хората да погледнат витрините и да не губят равновесие, като слизат и се качват. На тротоара има и пейки за ония, които искат да пътуват седнали, особено за старци и госпожи с пазарски торби.

Старците, които са се уморили да седят в градските градини и да гледат все едно и също дърво, отиват да направят една разходка с тротоара. Сядат си удобно и разглеждат града.

Благодарение на изобретяването на този тротоар са били премахнати трамваите, тролеите и автомобилите. Все още има улици, но те са празни и служат на децата да играят на топка и ако някой общински пазач се опита да им я отнеме, глобяват го.

по Джани Родари

Как мислиш

- Ако такъв подвижен тротоар бяха решили да установят в твоето селище, покрай кои места според тебе трябва да минава той?
- Как искаш да изглежда вашето родно място в бъдеще?
- Какво трябва да се измисли за удобството на хората?

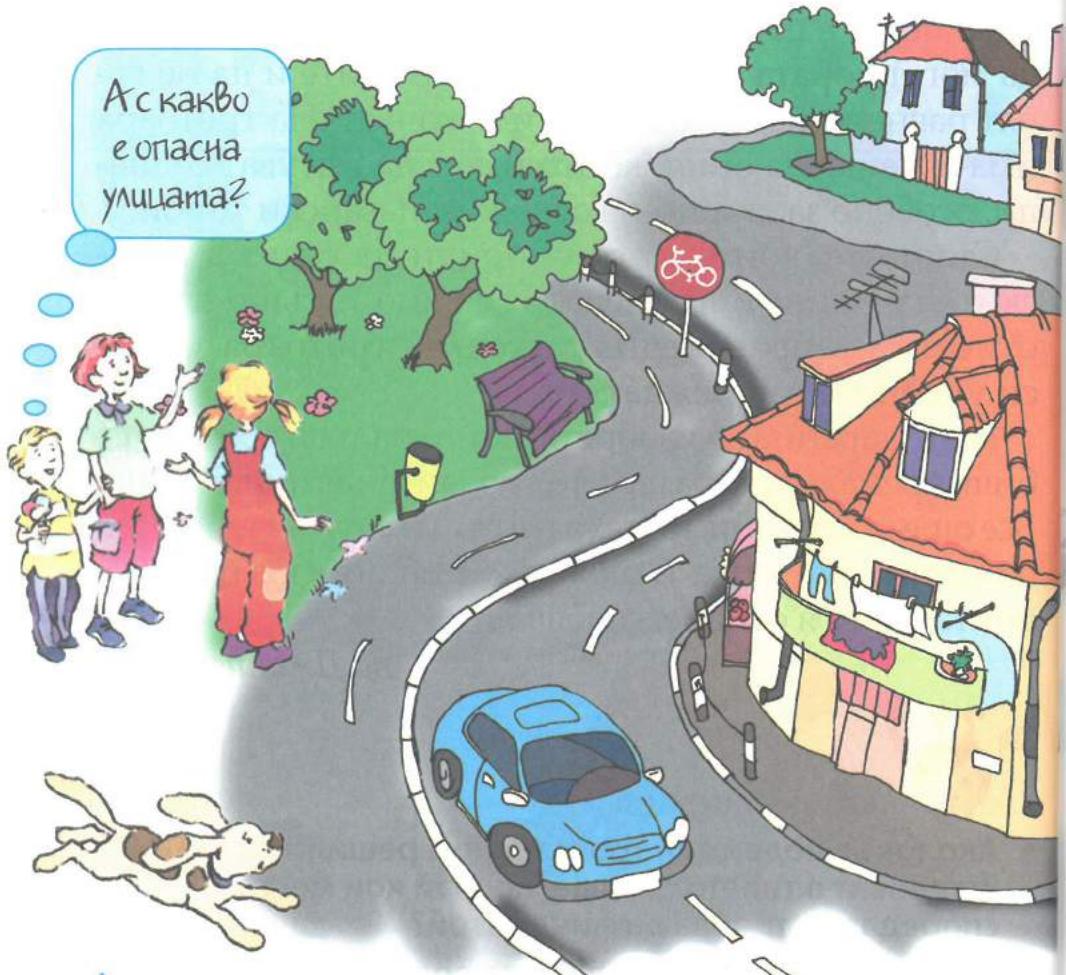
Речник

ескалатор – непрекъснато движеща се стълба

Улицата, на която живея

- Нарисувай план на вашата улица с всички обекти на нея.
Разкажи по плана за своята родна улица.

Да поиграем

- Кое е вярно и кое не е? Отговори с **ДА** и **НЕ**.

Всеки ден до училище пътувам:
с маршрутно такси, тролей, автобус, лека кола, балон,
парашут, самолет, кон, пеш, куче, магаре, файтон,
шейна, влак, самолет, параход, лодка, хеликоптер ...

22

Послушай да ти прочетат

- Спомени на една известна българска поетеса.

Аз съм родена на улица «Раковски» в София.
В квартала имаше повече момченца и по-малко момиченца. Момченцата бяха измислили нещо много интересно: с едно въженце ни правят файтон.
Впряга се едно момченце отпред, другите държат въженцето наместо юзди, а ние, момиченцата, влизаме във файтона и така ни закарваха на училище.
Смеем се, весело ни е... Спре файтонът, вземе някое момиченце и пак потегли. Момиченцата уж се возим във файтона, но и ние тичаме колкото и момченцата. Така ни връщаха и до външи. А през зимата файтонът се превръщаше във весела шейна със звънчета.

Елисавета Багряна

- Имаш ли приятели на твоята улица?
- Какви са по народност? На кой език общувате?
- Разбираш ли родните им езици?
А те разбират ли български?

Писач по огради

По улицата с тебешир в ръка
върви и драще,
и си мисли Ради:
«Зашо е нужна черната дъска,
когато има толкова огради!»

Иван Кръстев

Как мислиш

- По-красива ли става улицата, когато пишат по оградите?
- Помисли какво трябва да правим, нашата улица да се разхубавява?

23

Роден дом

Разкажи за своя дом

1. Къде живееш (в апартамент или в къща), в кое селище?
2. Знаеш ли домашния си адрес и телефон?
3. Какви помещения има в твоя дом?
4. Има ли градинка или зеленчукова градина?
5. Помагаш ли вънъщи?
6. Подреждаш ли редовно работното си място и играчките си?

24

Родна стряха

Бяла спретната къщурка
с две липи отпред.
Тука майчина милувка
сетих най-напред.
Тука под липите стари
неведнъж играх.

Тука с весели другари
скачах и се смях...
Къщичке на дните златни,
кът свиден и мил,
и за царските палати
не бих те сменил.

Ран Босилек

- Научете заедно.

Речник

кът – място
свиден – скъп, мил

*С това стихче, децата
приканват охлюва да излезе
от къщата си, когато го видят
за първи път през пролетта.*

Охлю, Бохлю брадати,
Охлю, Бохлю рогати,
покажи си рогцата
да ги видят децата,
бели ли са, черни ли са?

Гатанки

Сам дядо, къща носи.

Що е то?

(домах)

Отгоре дъска, отдолу дъска,
а вътре жива душа. Що е то?

(кодакиенек)

Асен Босев

- Кой са къщите на животните в стихчето и гатанките?

25

Моето семейство

- Донеси снимка на твоето семейство. Разкажи кои са на снимката.
- Какви домашни животни имаш? Нарисувай ги.

- Научете заедно.

26

Майчина отмяна

От училище щом дойде
бебчето ще бави,
че да може нещо друго
майка ѝ да прави.
Ако ли е то заспало,
в кухнята помага,
а понякога самичка
трапезата слага.
И това тя всичко върши
весела, засмяна,
та ѝ всички въкъщи викат
майчина отмяна.

Чicho Стоян

Да поиграем

Отговаряйте с **ДА** или **НЕ**.

Ще зарадвате ли мама, ако:

1. се скарате със своя брат или сестра
2. подредите своите учебници и тетрадки
3. изчистите стаята си
4. разхвърляте дрехите из стаята си
5. напазарувате

Продължете сами...

При мама и при татко

Колко мило, колко сладко,
е при мама и при татко.
Те за нас се много трудят,
те за нас се рано будят.
Щом очите си отворим,
със кого ще заговорим –
с нашта мама, кротка, мила
със зората подраница.

Как мислиш

- Какъв е смисълът на поговорката: «Сговорна дружина планина повдига»?
- Какви трябва да са отношенията в семейството?

Тихо татка да събуди,
да отиде да се труди,
да печели и набави
дрехи и обувки здрави,
и тетрадки, и писалки
за дечицата си малки.
Колко мило, колко сладко
е при мама и при татко.

Чicho Стоян

27

Как да се обръщаме към другите

Да общуваме

- Нарисувай словесно как си представяш учтивостта и неучтивостта. Разкажи за тях.

Вече сме големи и трябва да знаем как да се обръщаме към нашите роднини, близки и познати и как да се обръщаме към непознати хора и официални лица.

Към роднините:

чиично, лельо, вуйчо, вуйна, стрино, свако.

Към всички по-възрастни хора, които не са твои роднини или близки, трябва да се обръща с ГОСПОДИНЕ, ГОСПОЖО.

СТАРИННИ ПОЗДРАВИ

- Добър ден – Дал Бог добро.
- Добра среща.
- Сполай ти (благодаря ти).

Такъв бил редът:

- В семейството и в рода се говори на **ТИ, ТВОЙ**.
- В училище, на официални места или с непознати възрастни хора се говори в учтива форма – **ВИЕ, ВИ, ВАШ**.
- При среща с възрастни хора прави се път, а ако си седнал – ставаш на крака.
- При поздрав и при влизане в помещение момчетата свалят шапката си.
- На най-възрастните роднини и на свещеника се целува ръка.

Поговорка

Там, где се старо не почита,
за добро недей пита.

При моите баба и дядо

Разкажи

- Къде живеят твоите баба и дядо?
- Защо обичаш да им гостуваш?

Послушай да ти прочетам

Бабини песни и приказки

Всяко лято отивам при баба. Обичам да седя на двора под сянката на стария орех, да слушам птиците, да вдишвам аромата на разцъфналите цветя в градината. Но има и друга тайна, която ме привлича на село при баба. Това е всекидневната стая, в която се събираме всяка вечер. Тогава баба започва да реди дълги и интересни приказки. Когато свърши приказката, идва ред на песните. Баба пее звънливи народни песни за девойки, момци, хайдути, жътвари. И пред погледа ми засиява омаята на миналите години. И се чудя каква е тази моя баба, която е запомнила толкова приказки и песни.

Речник

омая - вълшебство
реди - разказва

- Има ли сред твои познати и роднини такива, които сладкодумно разказват приказки или пеят песни?
- Ако си запомнил нещо интересно, разкажи на своите съученици.

Юнак

Казват, че живее
чуден змей крилат,
вдън горите имал
бисерен палат.

Днес не може никой
да пристъпи там,
колкото да бъде
той юнак голям.
Аз ли не ще ида
с моя кон хвъркат?
Аз ли не ще видя
змейския палат?
С чизмите на батко
с накривен калпак,
с пушка и със сабя –
истински юнак!
Сбогом, бабо, мамо!
Сбогом, татко мой!
Ах сърце юнашко,
то ми шепне: Стой!

Трайко Симеонов

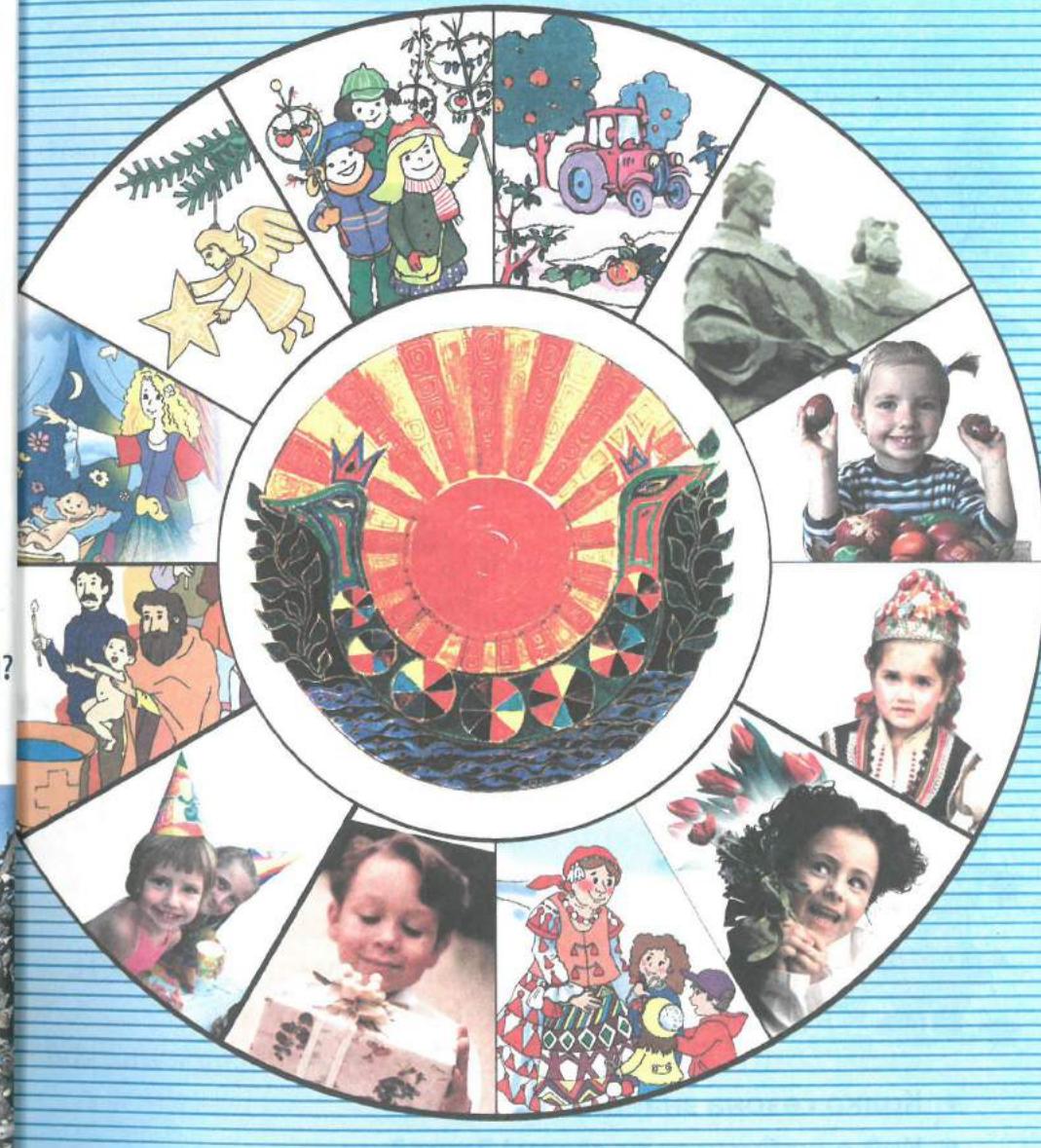
Как мислиш

- Какво значи изразът
“сърце юнашко”?

Качвай се в моя хеликоптер!

КОЛЕЛОТО НА ГОДИНАТА

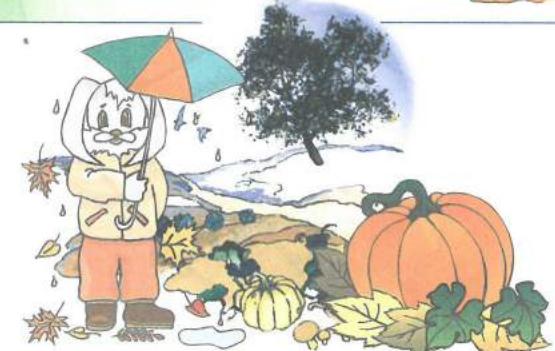

Сезоните

Завивам с черга бяла
Земята погрозняла.
Сковавам аз реките
и помрачавам дните.
Но пак съм ви любима.
Наричайте ме ...

Аз водя дните жарки
Довеждам ви жетварки.
И стоплям ви водите,
та в тях да се топите.
Добре съм ви познато.
Наричайте ме ...

- Колко сезона знаеш?
- Кой е любимият ти сезон? Защо?

Пък аз ора полята.
Зова на труд децата.
Обирям плодовете.
Събличам лесовете.
Не чувам птича песен.
Наричайте ме ...

Асен Разцветников

Да общуваме

- Разкажи какво правят хората от твоето селище през различните сезони.
- Каква помощ от тебе чакат възрастните?

Трудът на село

Януари е суров, за студа бъди готов!
Февруари щом е тук, приготви машини, глуг!
В март завършвай оранта и засявай с пролетта!
През април на лозе ти цял ден мъжки работи!
В слънчевия месец май пак напръскай, прекопай!
В юни работи по здрач – на ливадата косач!
В юли ден и нощ жъни, овършай и подметни!
В август обери поред плодове и слънчоглед!
През септември в ранен час почва гроздобер по нас.
Хлад в октомври ли повей, есенни посеви сей!
В ноемврийските мъгли за зимъс брашно смели!
А в декември с мил другар тръгвай рано на пазар!

Елисавета Багряна

Нова година, добре си дошла!

Нова година, добре си дошла!

Кой съм аз?
- Скреж ми е косата,
скреж ми е брадата.
Лед ми са очите,
в бял калпак ушите.
Сняг ми е кожуха,
духна – вятър духа,
бяга всичко живо,
бяга и се скрива.

Да общуваме

- Разкажи как празнувате този празник.
Помогни си с картинките.

Интересно,
имат ли такъв
обичай другите
народи в
Молдова?

Сам отговори ми –
как е майто име?
О, познах те аз,
ти си – Дядо Мраз!
Елисавета Багряна

Сурваки

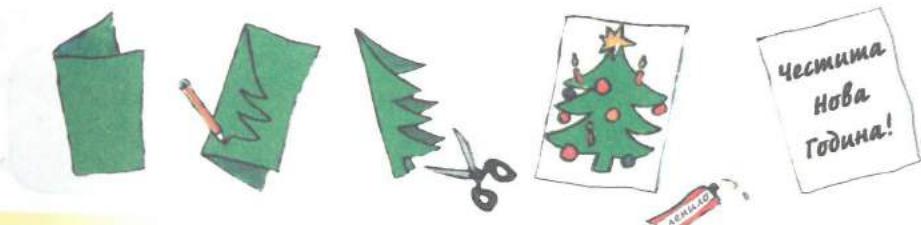
Сурва сурва година,
да ви е честита!
И от днеска до амина
радост до насита!
Изобилен плод в градини,
пшеница по ниви,
а в кошари все близнета –
агнета играви!
Китна пролет, здраво лято,
плодовита есен!
Китна пролет, здраво лято,
плодовита есен!

- Какво пожелава сурвакарят?
- Научи сурвакарската благословия, за да я казваш на хората, като ги сурвакаш.

Работилница

- Питай възрастните как и от какво те са приготвяли своите сурвачки.
- Направете конкурс за най-хубава сурвачка.
Направете изложба на сурвачки в класната стая.
- Направи сам поздравителна картичка.

Рождество Христово

- Разгледай илюстрацията и разкажи с помощта на учителя или родителите за Рождество Христово в град Витлеем преди повече от 2000 години.

Този празник се празнува от всички християни по света.
Българите още наричат този празник Коледа.

38

Коледна елха

Трепкайте, свещици запламтели,
блескайте, звездици сребробели!

Пейте, вий, камбанки зазвънили,
птички, ангелчета лекокрили!

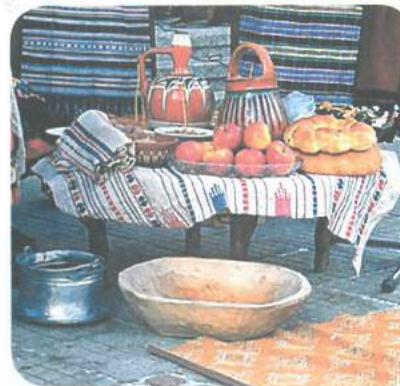
Тази нощ е зимна, мразовита,
но е тя от всички най-честита,

че Христос дошъл е на Земята
и е той закрилник на децата.

Всяка скръб и радост на детето
пада нему право във сърцето.

Затова днес пейте вие всички,
грейте, детски весели очички!

Елисавета Багрян

Разкажи

- Как се празнува Коледа в родния ви край?
- Питайте възрастните.

Речник:

закрилник – защитник

- Научи коледарската благословия.

Стани, нине

Стани нине, господине,
че ти идем добри гости,
добри гости коледари.
Да ви носим добри вести –
колко билки по земята,
толкоз здраве в тази къща.

39

Когато човек се ражда

Раждането на нов човек е голямо събитие в семейния живот. Тогава се изпълняват редица обичаи за здраве, благodenствие и щастие на новороденото и неговата майка.

Вярвало се е, че на третия ден след раждането, късно през нощта, идвали при детето 3 орисници, сядали при люлката и предричали как ще живее новороденото, какво ще работи, за кого ще се ожени, как ще умре. За да се омилиостивят орисниците, от вечерта за тях се оставяла храна, вино и подаръци.

Орисници

Една майка на новородено момиче останала будна в третата нощ, за да види орисниците и да чуе техните предсказания. Първата орисница била млада, хубава и черноока. Втората била на средна възраст, но също хубава. Третата била стара, грозна и страшна.

Застанали те при детето и занареждали:

- Да бъде щастлива, дълговечна, да бъде най-красивата мома, да вземе богат и хубав мъж, да види внуци и правнуци, що похване – всичко да посребрява! – казала най-младата.

- И аз ѝ пожелавам същото! – казала средната.

- Вие дадохте всичко добро, та не остана място за никакво зло! – се ядосала старата, но веднага замъкнала и те всичките изчезнали.

Така и станало. Момичето станало най-хубавата мома и се омъжило за добър и заможен момък.

народна приказка

- Как разбираш израза:
„що похване – всичко посребрява“?

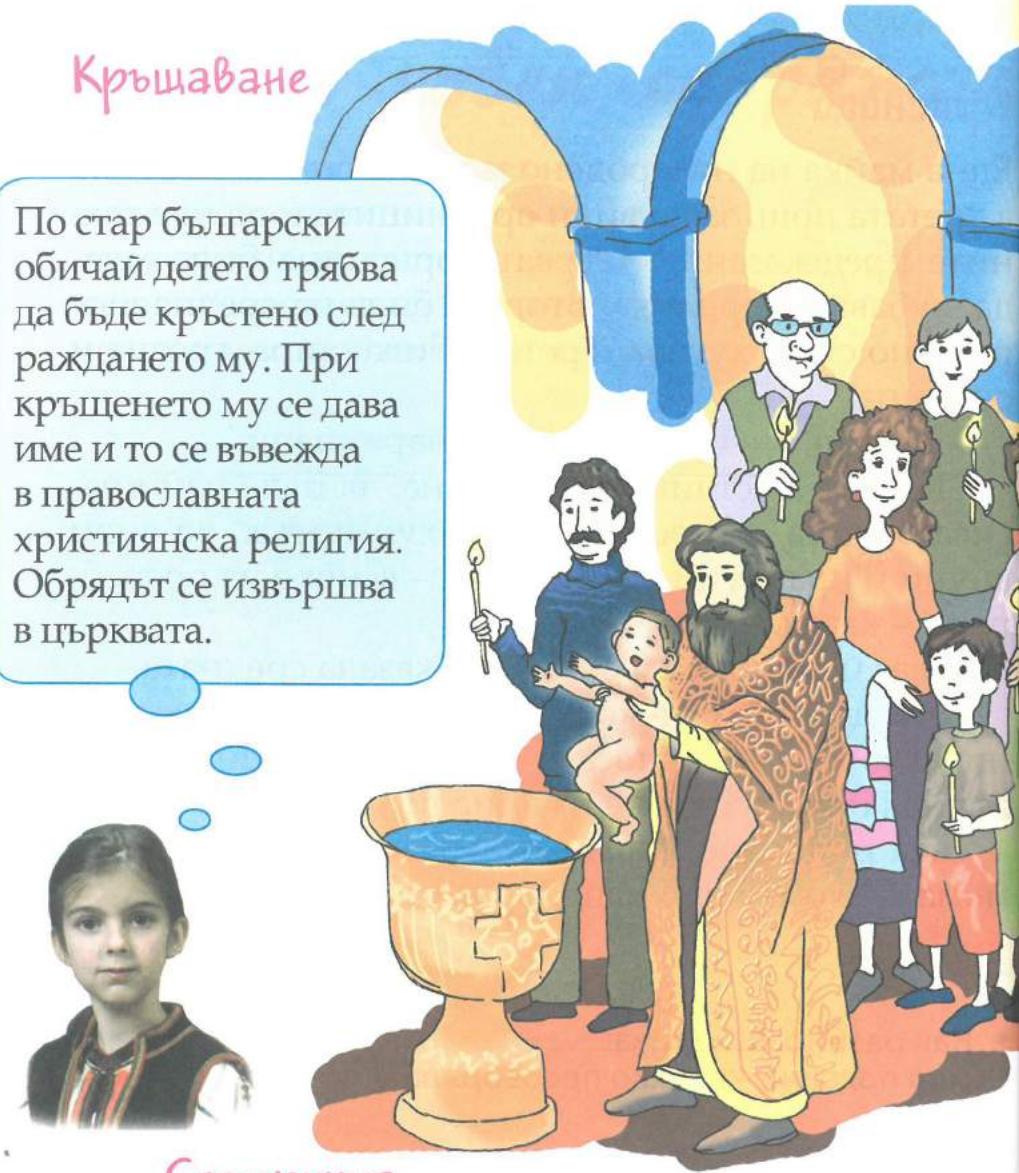
Знаете ли, че първото нещо след раждането на детето е да му се даде име.

Некръстеното още дете в миналото се наричало „голчо“, защото нямало име.

Кръщаване

По стар български обичай детето трябва да бъде кръстено след раждането му. При кръщенето му се дава име и то се въвежда в православната християнска религия. Обрядът се извършва в църквата.

Сестричка

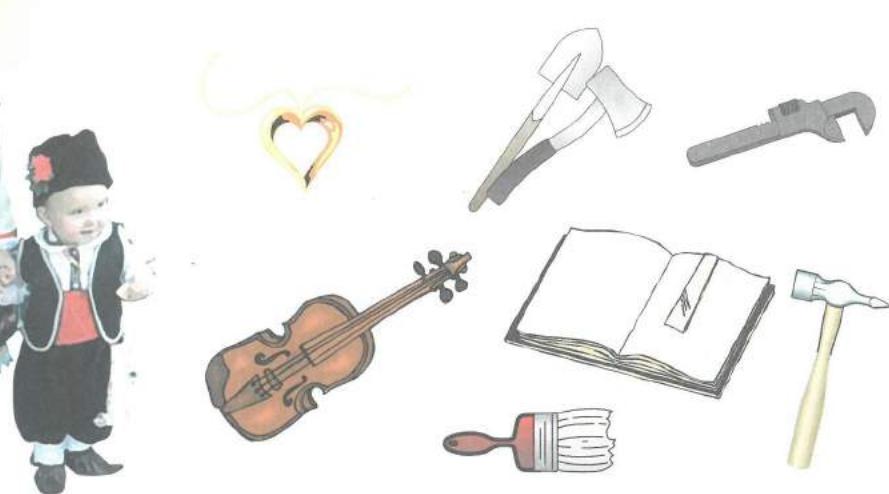
Колко е красива моята сестричка.
Бузичка потрива с мъничка ръчичка.
Сините очички смеят се игриво.
Радват ѝ се всички. Казват: - Да е живо!

Миланка Михайлова

Да общуваме

- Разпитай родителите за твоето кръщаване.
- Имате ли снимки за това събитие?

42

- Питай майка си дали са ти правили прощъпулник. Как се извършва обредът във вашето селище?

Прощъпулник

При прохождането на детето в семейството се устрива малко тържество – прощъпулник. Изпича се малка кръгла питка, а на трапезата се нареждат предмети, по които се гадае за бъдещата професия на детето. За момче са слагали тесла, ножици, пари, игла, молив, а за момиче – точилка, нощици, хурка, гердан. Питката се търкувала пред детето, а то тичало „да си хване хляба“.

Как мислиш

- Кой предмет на коя професия съответства?
- Кои предмети би наредил за прощъпулника на братчето или сестричето си?

ПОГОВОРКА:

Човек веднъж се ражда, веднъж се жени и веднъж умира.

43

Всеки си има име

Да общуваме

- Всеки да разкаже какво знае за своето име и на кого в семейството е кръстен.

Всеки човек има свое име, по което се различава от останалите хора. Затова се казва лично или собствено име.

Иван
Славов
Тодоров

Българите имат по три имени. Първото е личното-собствено. Второто е името на бащата, или бащиното име. Третото е фамилното име.

Снежана
Петрова
Стайкова

Да общуваме

- Кажи своите три имени.

Такъв бил редът:

В българските семейства имало традиция децата да се кръщават на баба си и дядо си. На това казвали „подновяване на името“.

Да поиграем

Кои от следните лични имена в българския език са свързани с наименованията на:

- цветя, растения, плодове, дървета.
- човешки качества.
- светци от християнския календар.

1.

Роза
Маргарита
Теменужка
Здравка

2.

Малин
Лозан
Ягода
Гроздан

3.

Румен
Светла
Хубавена

4.

Дафина
Ясен
Върбан
Калина

5.

Никола
Георги
Мария

6.

Храбър
Боян
Страшимир

- Допълни всяка група с още такива от своята роднинска среда.

Гатанки

Ни се яде, ни се пие, а без него нищо няма.
Твоето собствено е, а най-малко го употребяваш. Що е?
(ошаши)

Освен имена хората имат и прякори, често подигравателни. Твоето име е част от тебе.
Хората в знак на уважение трябва да те наричат по име. Уважавай и ти имената на другите хора!

Как мислиш

- Какъв е смисълът на поговорката:
Село има, име няма. Възможно ли е това?

Рожден ден и имен ден

Да общуваме

- За кой семеен празник ти разказва илюстрацията? Как позна?
- Как обичаш да празнуваш рождения си ден?

Празнична торта

Кой е, кой е като мен?
Вече съм голяма
За рождения ми ден
торта прави мама.
На рожден ден ела!
Ще ядем, ще ядем
вкусна торта с крем!

Там свещички ще пламтят
над глазура бяла.
Ще ги духна изведенъж
в радост засияла.
Гостите ще кажат:
- Ах, като теб е сладка.
Мама ще разкрий пред тях
цялата загадка.

Мария Йосифова

46

Такъв бил редът:

От много стари времена дошъл обичай на рождения ден да се запалват и да се духват свещички върху тортата. Смята се, че, ако се духнат наведнъж, детето ще бъде здраво и силно.

Да поиграем: Кой кога е роден?

- Разпределете се на групи:

1. **СПОРЕД СЕЗОНА.** През който сте родени. На кой сезон е най-голямата група?
2. **СПОРЕД МЕСЕЦА.** На кой месец е най-голямата група?
3. **СПОРЕД ДАТАТА.** На коя дата е най-голямата група?

Имен ден

Твойта кукличка, сестричке,
днес празнува имен ден.
И за нея китка с поздрав
ще приемеш и от мен.
От сърце ѝ пожелавам
най-честит живот и благ.
И дано ѝ се не счупи
ни ръчица, нито крак.
Нека винаги я галят
все измитички ръце,
за да бъде все тъй чисто
гладичкото ѝ лице.

Чicho Стоян

- Кога човек празнува имения си ден?

47

Подаръкът, поднесен от сърце,
е по-ценен и от най-скъпия подарък.

Помогни със съвет

- Как празнувате в семейството твоя рожден ден?
Как се гответе?

За да е приятно на твоя рожден ден

- Обърни внимание на украсата в стаята, където ще празнувате.
- Помисли как ще веселиш гостите си.
- Помогни на майка си да подреди празничната маса.
- Радостно и внимателно посрещай гостите си.
Ако те не се познават, представи ги един на друг.
- Когато ти поднесат подарък, учтиво е да го отвориш веднага, и да благодариш от сърце.

- Кой от подаръците ще избереш за своя приятел?

Златни правила

- Когато те поканят на гости, поблагодари за това.
- Поискай разрешение от родителите, след това дай съгласието си.
- Ако си обещал, непременно трябва да идеш.
- На гости не закъснявай, но не отивай много рано.
- Когато си на гости, бъди приветлив и весел, дръж се естествено.
- Когато те черпят, не проявявай каприз, но и не бързай.
- Когато ставаш от масата, не забравяй да кажеш „благодаря”.

Работилница

- Нарисувай торта за рожден ден със свещи.
- Нарисувай какво искаш да ти подарят на рождения ти ден.
- Изработи две поздравителни картички с рисунки и апликации – едната за имен ден, а другата за рожден ден.

Дойде Първа иroglem

Да общуваме

- Какви легенди за мартеници знаеш? Разкажи.

- Състави разказ по картинката или измисли приказка за Баба Марта и мартеници.

Знаеш ли какво означават цветовете на мартеницата?

Белият цвят е символ на дълголетието, а червеният на здравето.

50

Баба Марта бързала

Баба Марта бързала,
мартелички вързала:
морави, зелени,
бели и червени:
първом на гората –
да листят листата.
И да дойдат всичките:
щъркелите, птичките,
първият певец,
косер хубавец.
после на градините –
да цъфтят гиргините
и латинки алени,
и божури шарени.
Ябълки да зреят,
куруши да жълтеят.
А пък на дечицата
върза на ръчицата
мартелички чудни
със ресни червени,
да са ранобудни,
да растат засмени.
Йордан Стубел

На Първи март се подаряват мартеници.
На този ден хората си пожелават да са здрави и щастливи.

Разкажи

- Докога се носят мартениците?
- Къде ги слагат, след като ги свалят?

Работилница

- Опитай се да направиш мартеница. На кого ще я подариш?

51

Честит иразник, мила мамо

- Прочети стихотворения и избери едно, което да научи и да кажеш на майка си по случай нейния празник. С какво ти хареса точно това стихотворение?

- Довърши, като използваш думите, дадени в скоби.
Осми март е ден на, но какво да ѝ ...
... ..., та за грижата
Аз да ѝ
(голяма, благодаря, мама, даря)

52

Мама

Дето си от всички най-добра,
дето те от всички най-обичам,
научи ме как да те наричам,
научи ме как да избера
най-хубавото, най-чудесно име
и да ти го казвам, научи ме!!!
Че за тебе думи не намирам,
а в сърцето ми до днес побира
таз една едничка дума само:
«Мамо мила, скъпа моя мамо!»

Дора Габе

МАМА

Косата на мама
е светла и мека,
ръката на мама
е нежна и лека.
Тя много е мила
и много добра е,
даже когато
не ѝ се играе.
Но често до късно
мама я няма –
тя работи в нейната
служба голяма
и само от работа
ми телефонира,
но това не ми стига,
то се разбира,
и истински хубаво
е в нашата къща
само когато
тя от служба се връща
и погалва косата ми
с уморена ръка...
Когато порасна,
ще направя така,
че тя да не работи
през целия ден...
Или нека работи,
но нещо при мен!

Валери Петров

Работилница

- Нарисувай една картичка на майка си за подарък по случай 8 март.
Как ще я надпишеш?
- Нарисувай портрет на своята майка. Съчини стих или разказ, посветен на мама, и го запиши на красиво изработена от тебе картичка.
- Какво ще й пожелаеш?

53

Лазаруване

Лазарките ходят във всеки дом да благославят стопаните за плодородие, здраве и щастие.

Този обичай се нарича лазаруване, а момичетата - лазарки.

Речник

кича – украсявам
благославям – казвам добри пожелания

Да общуваме

- Опиши как изглеждат лазарките.

54

Лазаровден се празнува една седмица преди Великден, в събота

През пролетта, на Лазаровден, момичета се кичат с цветя, пеят песни, танцуват.

Лазарки

Над главите с лалета
лазарки пак шетат,
песен звънка и ясна
цияло село оглася.

Ангелина Жекова

Заспало ми ѝ детенце

(лазарска песен)

Тази лазарска песен пеят
в с. Валя Пержей, Тараклийско.

Заспало ми ѝ детенце
под бял червен трендафил,
под бял червен трендафил,
под морава люлека.
Баба му го люляваше,
майка му го будеше :
- Стани, стани, детенце,
да погледаш Лазара,
какъв Лазар играе,
пременен Лазар, нареден,
се на булка премяна,
Йой, наздраве, детенце,
и на твойта майчица!

Разкажи

- Как празнуват Лазаровден във вашето селище?
Разпитай баба си как тя е лазарувала в свое време.
- Какви лазарски песни знаеш?
Изпей ги на съучениците си.

55

Цветница

В неделя след Лазаровден се празнува Цветница или Връбница.

Всички хора с имена на треви, цветя, дървета на Цветница празнуват свой имен ден.

- За какъв български обичай ти разказва илюстрацията?

Момите сплитат венец от върбови клонки и го пускат по реката, за да се види какъв е късметът на момата.

Да поиграем

- Открий имената на децата, които празнуват имен ден на Цветница. Нарисувай букет от тези цветя.

Милена, Роза, Валя, Лилия, Маргарита, Невена, Теменужка, Ясен, Катя, Елена ...

Великден

Да общуваме

- Как празнувате в твоето семейство големия християнски празник Възкресение Христово?

Такъв бил редът:

Празникът винаги започва в неделя и трае три дена. През тези дни ние си разменяме козунаци и боядисани яйца, като се поздравяваме с думите на благата вест: «Христос възкресе!». Отговорът на този поздрав е «Воистину възкресе!»

Великден

Чук-чук, яйчице,
Имаш ли си сърчице?
Знаеш ли какво е то,
Нови дрехи и палто?
Вижда ли ме целий ден
Как си ходя пременен?
Чук-чук, яйчице,
Ако имаш сърчице,
Да му кажеш, нека знай,
Днеска цял ден се играй,
А тез шарени яйца
Са за всичките деца.
Чук-чук, яйчице,
Със сварено сърчице,
Чуло ли си блага вест:
Бог Исус възкръсна днес!

Дора Габе

58

- Разгледай илюстрацията и разкажи как се подготвяте за празника, кой какво прави.

Речник:

шарени – пъстри,
разноцветни
пременен – хубаво,
празнично облечен

Такъв бил редът:

Първото боядисано яйце задължително е червено и се вярва, че то притежава магическа сила. С него се търкат бузите на децата, за да са здрави и румени. Оставя се до иконата и стои там до следващия Великден.

- Научете заедно.

Великденски борец

Аз съм писан хубавец,
аз съм истински борец.
На Великден – славен ден,
не излизат вън без мен!

Лъчезар Станчев

59

24 май – празник на нашата азбука

- Изплетете венец и украсете с него портрета на светите братя Кирил и Методий.

Прочети

В този ден ние славим паметта на първоучителите – Кирил и Методий, които са създали славянската азбука и писменост.

60

Златни букви

На славянските народи в стари, стари времена дали Кирил и Методий златни букви – писмена.

Те ни дали светлината пазели ни от беда.
Пишат с тях и днес децата
българин и свобода!

Ангелина Жеков

- Научете заедно.

Цани Гинчев

Във всички български общности този празник се отбелязва много тържествено.

Разкажи

- Как се подготвят за Ден на българската култура и славянската писменост в твоето училище.

61

здравей, лято

Да общуваме:

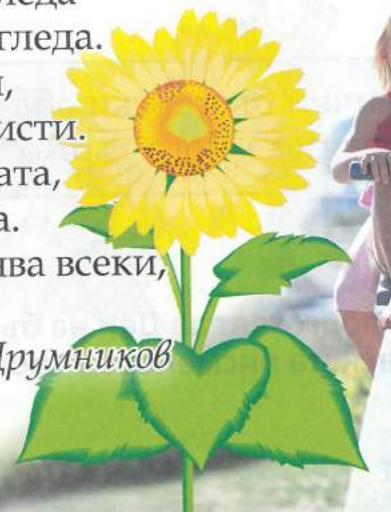
- Нарисувай твоята представа за лятната ваканция и сподели в класа как искаш да прекараши лятото.

Слънчоглед

Слънчогледа, слънчогледа
всичко вижда, всичко гледа.
Маха със зелени листи,
трепка с миглите златисти.
Духне вятър в равнината,
бавно клати си главата.
Слънчогледа поздравява всеки,
който преминава!

Йордан Друмников

Радост

Ятото отседна вече
в слънчогледовата пита.
И щурчето върху нея
почна песен гласовита.

Със чадърче от цветенце
на красива незабравка,
до свирача спря се плахо
кръщна тъмноока мравка.

И калинката пристигна
в своята алеяна премяна,
весел паяк спусна люлка
над листо като поляна.

И олекна в тишината
смях и песен гласовита...
Лятото отседна вече
в слънчогледовата пита.

Слав Хр. Караславов

- Каква картина на лятото рисуват тези стихотворения?

1 юни – Международен ден на детето

Празник

Паркът е свеж и зелен,
пълен с деца като мен,
пълен с червени балони,
с люлки и цъфнали клони.

Люлки, сестри с ветровете,
люлки, и мен понесете,
да лягна високо в простора
над къщи, дървета и хора.

Да пипна с ръчичка небето,
за празника – Деня на детето –
на всички деца по земята
сърдечни привети да пратя!

Леда Милева

64

Да общуваме

- Какво знаем за този празник?
- Как се празнува той?
- Нужен ли е такъв празник на децата?

Как ще покажеш в рисунката или в поздрава, че ти си българче от Молдова?

Как мислиш

- Какво чувство излъчва това стихотворение?
- Коя картина от празника в това стихотворение ти харесва най-много и защо?
- Как разбираш мисълта че Денят на детето е празник на всички деца по земята?

- Направете в клас изложба на изработените от вас поздравителни картички.

Скоро приятели!

Наближава първата ви лятна ваканция.
Пожелаваме ви
да се нарадвате на слънцето и на простора,
да пораснете, да ви се случат много весели
истории, за да имате да разказвате на всеки
свойте интересни впечатления.

65

Детски игри

Да общуваме

- Какви игри знаеш? На какво обичаш да играеш най-много? Как ще обясниш правилата на играта?

Бабина игра

Своите баби веднъж децата завели в гората.
Там децата бързо заспали,
а бабите си играли.
По поляна зелена
скача баба Елена.
Баба Дона в тревата
през глава се премята.
А пък баба Тодора
се катери на Бора.
Зад ухoto с иглица
баба Мика им вика:
- Ха, елате сегичка
да играем на жмичка!

Радой Киров

- Колко игри се споменават в стихотворението?

66

Какво е
объркано в това
стихотворение?

Питай родители
си и старите хора
на какво са играли
деца в тяхното
време.

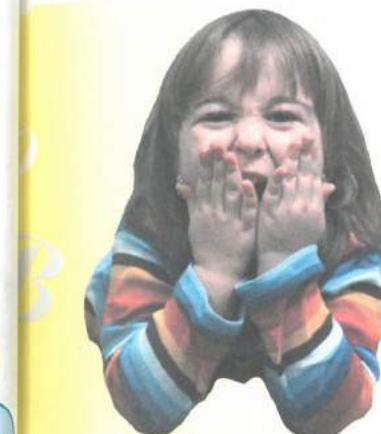
Знаят ли те как се
играе на:

- Прескочи кобила
- Кралъ Порталъ
- Свинка
- Жмичка
- Челик

- Запознай се с няколко традиционните български детски игри.

Сляпа баба

Един от участниците изпълнява ролята на „сляпа баба“. Всички се нареждат в кръг, а той застава със завързани очи в средата на кръга. Останалите започват да се въртят около него и да викат: „Сляпа баба не вижда, който вижда да бяга!“. След това се разбягват, а бабата се опитва да хване някого, размахвайки ръце в различни посоки. Ако успее „да бабне“, т. е. да хване някого, той заема нейното място.

Бедното котенце

Децата се нареждат в кръг, седнали на столчета или на земята. Едно от тях изпълнява ролята на бедното котенце. То застава пред някой участник и започва да мяучи и да прави смеши, за да го разсмее. Ако успее, другият заема неговото място, но ако не се разсмее, казва на бедното котенце:

„О, бедно котенце, върви при други!“.

Качи магаре

Един от участниците се навежда в хоризонтално положение и се опира с ръце на някое дърво или стена, а останалите, заливайки се от разстояние, се хвърлят на гърба му. Щом всички се качат, „магарето“ започва да се клати насам -натам, „да хвърля къч“, за да свали „товара“ от гърба си. Ако никое от децата не падне, магаре си остава същият участник.

Ако някой падне, заема мястото му.

67

Вече завършвам 1. клас

ОБОБЩЕНИЕ

- Знаете ли с какво е забележително вашето селище?
Нарисувайте отговора и в клас направете изложба.

- Препишете текста, като го допълните:

Аз съм роден (а) в

Говоря ... и ... езици. Родният ми език е

Моята Родина се казва Обичам я, защото

Столицата на Република Молдова е

- Какви семейни празници и обичаи познаваш?

- Кои български традиционни детски игри знаеш?

- Кога празнуваме народните празници?

Сурва

Лазаровден

Коледа

Цветница

- Кои са, какво правят и какви благословии изричат сурвакари, коледари, лазарки?

Моите корени

Учебник

за 2. клас

Какво е РОДИНАТА?

Картина

Ако някой ме пита
какво е родина,
ще му дам да опита
узряла къпина.
Ще му кажа: „Ухае
като дреха на мама.
Като детска сълза е -
мила, светла, голяма!

70

Като стъпки на татко,
който вечер се връща.
Като бабино сладко,
като дядова къща... „
Днес рисувам с боички
ей това на картина -
да покажа пред всички
какво е родина.

Мая Дългъчева

Големи празници в моята държава

- Знаеш ли какво се празнува в нашата държава в края на август?

Както всяка една държава по света,
Молдова има свои големи празници.

На 27 август 1991
година Молдова става
независима държава и
оттогава се чества Денят
на независимостта.

Този ден е почивен. Хората отиват на централния
площад, гледат концерти, сами пеят и танцуват, участ-
ват в различни конкурси.

71

Родна реч

Родна реч, омайна, сладка,
що звучи навред край мен;
реч на мама и на татка,
реч, що мълвим всеки ден.
Тя звънти, когато пея,
в радостни игри ехти;
вечер приказки на нея
баба тихо ми реди.
И над книгата унесен,
родна реч ми пак шепти...
Милва като нежна песен,
като утрин звън трепти!

Ран Босилек

Как мислиш

- Какви чувства към родния си български език изразява Ран Босилек?
- Защо е скъпа за поета родната реч?
- Кои мисли на поета за българската реч са ти близки и с какво?

В света има почти 3000 езика. И всеки народ по света възпява красотата на родния си език.

«Нашият език е съкровище» - така възпява красотата на родния си молдовски език поетът Алексей Матеевич. Неговото стихотворение става Държавен химн на Република Молдова.

Днес молдовският език е официален в нашата държава.

На 31 август ние празнуваме
Деня на държавния език.

31 август

Този празник, както и химнът на Република Молдова, се нарича «Limba noastră».

Всички народи, които живеят в Молдова, трябва да почитат и да изучават държавния си език.

Разкажи

- Как чествате празника на езика във вашето училище, във вашия град или село?
- Къде и кога чуваме химна на Република Молдова?

Аз съм второкласник

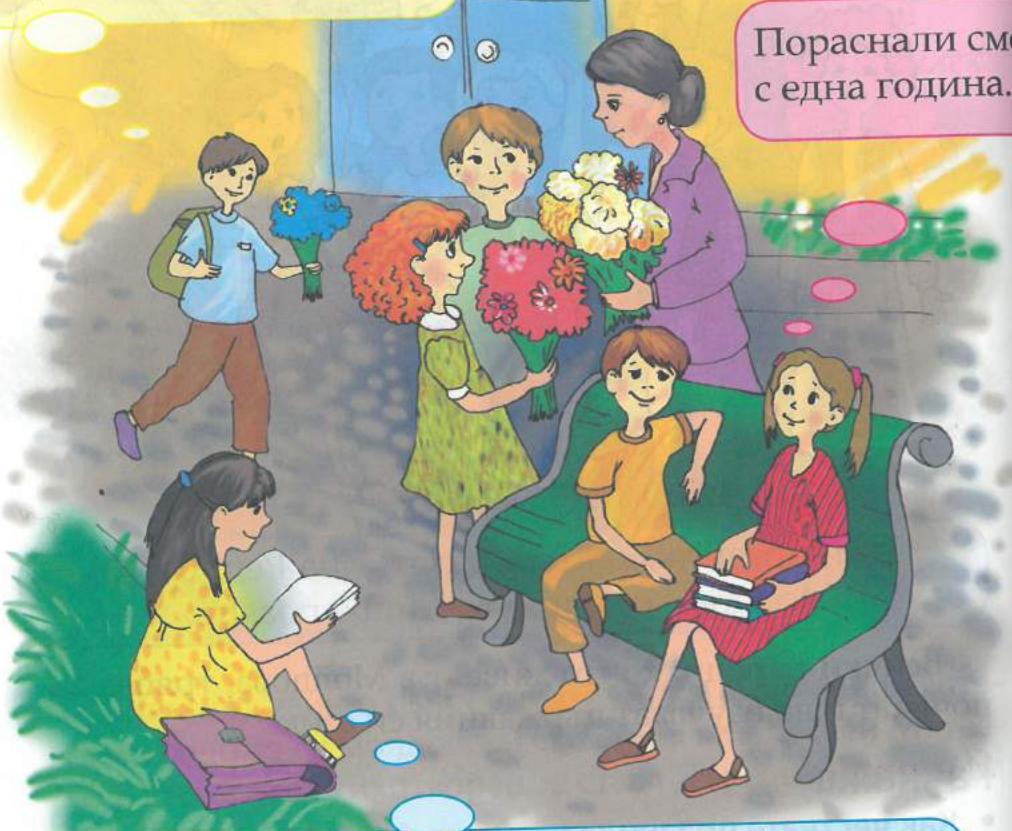
Да общуваме

- Разкажете как прекарахте лятната си ваканция.
- Споделете за най-интересния момент от лятото.
- Разкажете какво ново научихте, как помагахте.

Вече знаем, че в училище децата получават знания, намират приятели и заедно откриват нови неща за света и хората.

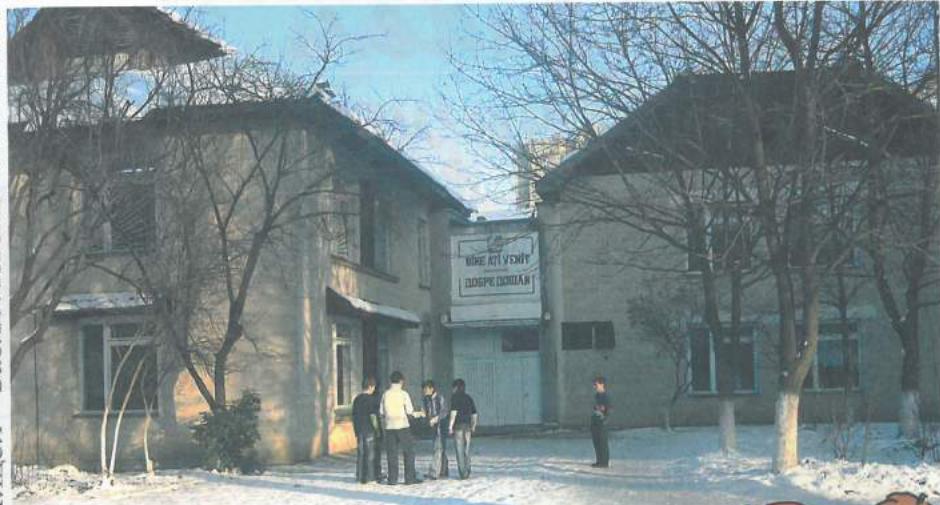
1 септември

Пораснали сме с една година.

Редът, чистотата и приятната обстановка в училището зависят от всички нас.

Лицеят "Васил Левски" в Кишинев

За нищо да не те мързи,
за всичко време, ред пази:
захващай се основно
и карай все редовно.

Петко Рачов Славейков

Права и задължения в училище:

- Ти имаш право на добро образование и задължението да се учиш и да уважаваш учителите си.
- Ти имаш право на просторна и чиста училищна сграда и задължението да я пазиш.
- Ти имаш право да изказваш мнението си и задължението да уважаваш мнението на другите.
- Разговаряй със съучениците си и учителите си вежливо, помогай им и се обръщай за помощ към тях.
- Не забравяй „вълшебните“ думи:
благодаря, моля, извинявай, ако обичаш.

• Продължи списъка на твоите права и задължения.

Какво знаем за другите народности, живеещи в Молдова

Да общуваме

- Кои народности живеят във вашето селище?
- По какво се отличават народите?
- Какво ги обединява? Как общуват помежду си?

В нашата държава живеят молдовани, украинци, руснаци, гагаузи, българи, евреи, роми, а също така представители на много други народи. Те говорят различни езици, имат различни традиции и обичаи.

Но всички ние имаме една Родина. Ние сме народ на една държава. Нас ни обединяват молдовското знаме, молдовският химн и гербът на Република Молдова.

Разкажи

- Приказки на кои народи познаваш?
- Колко езика искаш да знаеш, освен родния ти език?

Как мислиш

- Какво значи, че и молдовските, и руските, и украинските, и българските, и гагаузките пословици твърдят едно и също, например, че:

Пилетата наесен се броят.
По-добре късно, отколкото никога.
Който гони два заека, и двата изпушта.
Който копае другому яма, сам пада в нея.

Бричани

Каменка

Белци

Паркани

Кишинев

Кайнари

Леова

Штефан Вода

Кантемир

Комрат

Кахул

Тараклия

Това е карта на Република Молдова.

С неяната помощ ще разбереш къде в Молдова живеят различните народности.

Местата, оцветени с , са населени с украинците, с населени с гагаузите, с - с руснаците а в местата, оцветени с , живеят българите.

Ние сме българи от Молдова

Да общуваме

- По какво се отличават българите сред другите народности в Молдова?
- Как се отнасят към другите? Какви езици говорят?

Българите са пета по численост народност в Молдова. Те говорят на своя роден език и пазят своите традиции.

Те са известни като трудолюбиви и доброжелателни хора, като надеждни съседи и добри стопани.

Състав "Родолюбец" от село Валя Пережей

В Молдова българчетата изучават родната словесност и култура в училище.

Сред молдовските българи има прочути учени и поети, талантливи художници и музиканти, известни лекари и учители.

Савелий Михайлович Пармаков - хлебороб

Петăr Burlak - Вълканов - български бесарабски поет

Петăr Кайрак - краевед от Тараклия

А дордете кръвта ми бие,
ще милея родната реч.
И ще нося аз горделиво
свойто българско име и чест.
Петăr Burlak-Vălcănov

- Как разбираш думите от стихотворението?
- Питай родителите си кой от вашите роднини или съселяни е станал известен. С какво го помнят хората?

Трябва да знаеш:

Българино, знай своя род и език!

Този призив прозвучава преди около 250 години и се отнася към всички българи.

Къде живеят българите в Молдова

Да общуваме

- Изяснете в клас какво се назовава с думата Буджак.
- Можете ли да кажете, че Буджак е вашата родина?

- Сподели в клас какво знаеш за това, в кои села и градове в Молдова живеят българи. Откъде знаеш?

Основно българите живеят в южните райони на Молдова и най-много в Тараклийския район. Но има български села и в други райони – в Леовския, Кахулския, Кантемирския, Каинарския, Комратския. Много българи живеят в столицата на републиката – Кишинев, в градове Тараклия, Кахул, Бендери, Комрат, Чадър-Лунга, Бесарабка.

80

- Много ли българи живеят във вашето селище?
 - Често ли звуци българската реч?
 - Какви български традиции и обичаи се изпълняват?

В Леовския район българите живеят в селата Колибабовка, Вознесени, Троица и др.

До Комрат има едно голямо българско село Кирсово.

Българските села Чеболакчия, Викторовка се намират в Кантемирския район.

Български села има и в Каинарския район – селата Александровка, Константиновка и др.

В Кахулския район българите живеят в селата Московей, Ларга и др.

В Слободзейския район има голямо българско село Паркани.

В Тараклийския район най-големите села с българско население са Твардица, Кортен, Валя-Пержей, Кайраклия и др.

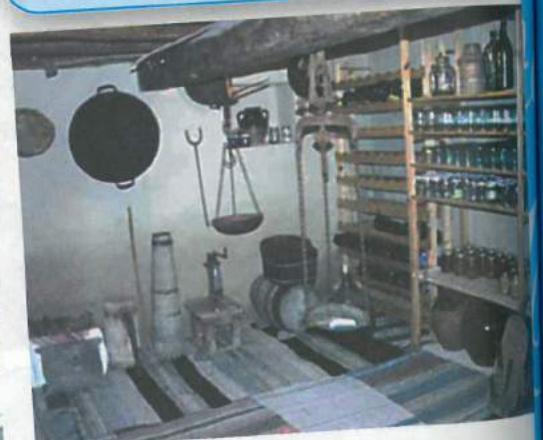
81

Българска къща

- Какво особено имат старите къщи на българите в Молдова? Как изглеждат? Какви стаи имат? Как са подредени?

Българите казват, че домът и семейството са най-скъпoto богатство.

В българска къща в Молдова задължително има празнична стая, която се казва «Голямата къща». Тя е украсена с художествено изтъкани постелки и възглавници, със снимки от семейството. В ъгъла има икона.

- Питай родителите и роднините каква трябва да бъде къщата днес, българите да казват, че е хубава.

Прочул се Минчо болярин

Прочул се Минчо болярин,
болярин баш чорбаджия.
Царят си Минчо попита:
Отде взе Минчо имане,
та си къща направи
с первази от злато,
с врати от сребро.
Минчо на царю думаше:
- Царю ле, господарю ле,
даде ми Господ девет сина,
направих им девет копача,
направих им девет рала,
Та копаха и ораха,
сяха бяла пшеница.

народна песен

Речник:

имане – богатство
немотия – бедност

Как мислиш

- По какво прецени царят, че Минчо болярина е богат?
- Как е станал богат Минчо болярина?
- Коя от поговорките повтаря поуката на народната песен?

Поговорки:

Гдето си живеят задружно, там немотия не влиза.
За челяд свясна няма къща тясна.
Кръвта вода не става.

Родът

В миналото семействата на българите са били големи. В тях влизали родителите, семействата на децата, внуките и семействата им, правнуките и т.н. Такива семейства се наричали «задруга» или «род».

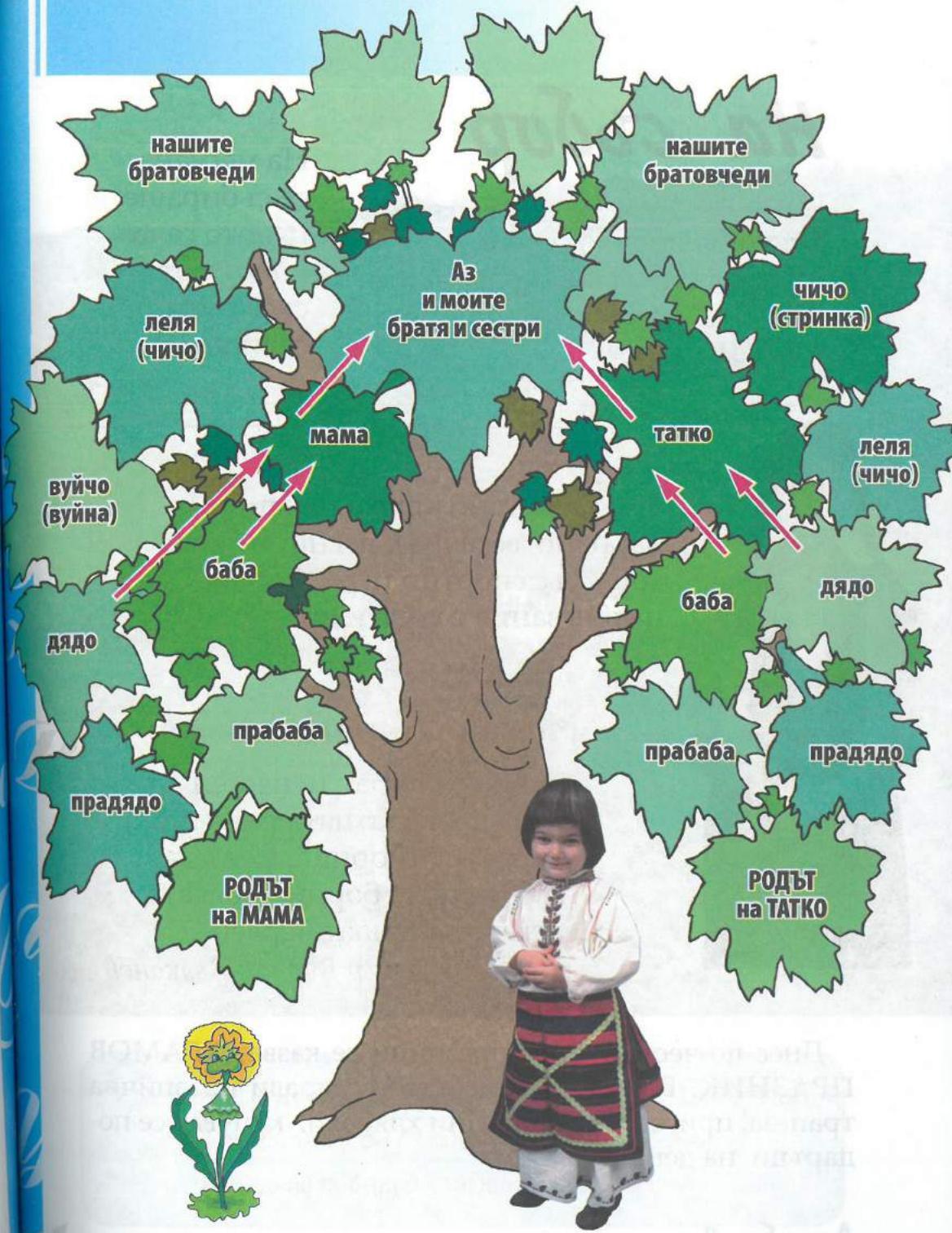
За членовете на рода казват «лоза», «един корен», «една кръв».

Българите имат много разнообразни наименования за своите роднини, например:

На двама братя жените са **ЕТЪРВИ** помежду си.
По-малките наричали по-голямата «**калина**», а тя се обръщала към по-малката - «**малина**». На още по-малката казвали «**ябълка**», а на най-малката - «**хубавка**».

Такъв бил редът:

Големите родове живеели заедно, разпределели работата според уменията си. Децата се отглеждали заедно, храната се приготвяла общо, хранили се на една трапеза, при нужда всички си помогали. Родът се ръководел от най-възрастния или най-умния стопанин и неговата жена.

- Направи родословно дърво за твоето семейство с помощта на родителите и роднини.

На събор

Всяко българско село в Молдова има свой празник, който по-рано се казваше СЪБОР.

На мегдана се събираше цялото село и гости от съседните селища.

Там се организираха панаири и народно веселие с песни, музика, хора, със спортни игри, борби, надбягвания с коне и др.

Моите бесарабски българи

... когато сбират те наесен със радост златната реколта, устрояват сборища в селата, най-силните борци даряват със агнета и плат червен ...

Петър Бурлак-Вълканов

Днес по-често такива празници се казват **ХРАМОВ ПРАЗНИК**. Във всяко семейство се прави празнична трапеза, приготвят се обредни хлябови, купуват се подаръци на децата.

Да общуваме

- Кога е празникът на вашето селище? Как се провежда?
- Беше ли на събор в друго село или град?

В България и днес има традиция да се правят Съборите. Понякога това са общобългарски събори, на които идват българите от целия свят.

- Разгледай снимката и опиши словесно как си представяш общобългарския събор.

Хоро на мегдана

Гатанка

Кое е най-старото
в селото?
(orthodox)

Да общуваме:

Какво има предвид
гатанката?

За българите празник без хоро не е празник.
В по-стари времена в празник или просто в
неделен ден хората се събирили на мегдана в
центъра на селото и се хващали на хоро.

Хоро

Комар гайда писука,
със гайдата под бука.
Под буката висока-
трийсет и три жабока,
мъжко хоро люлеят,
виком викат, лудеят –
Ква, ква, ква, ква, ква, ква, квак,
Ха тропнете с десен крак.
Вряка, вряка, вряка, вряк –
Здраво тупай с крак, юнак!

Асен Разцветников

- Коя думи от стихотворението ти подсказват, че хоро е бърз и весел колективен танц?

Как се играе шарено хоро

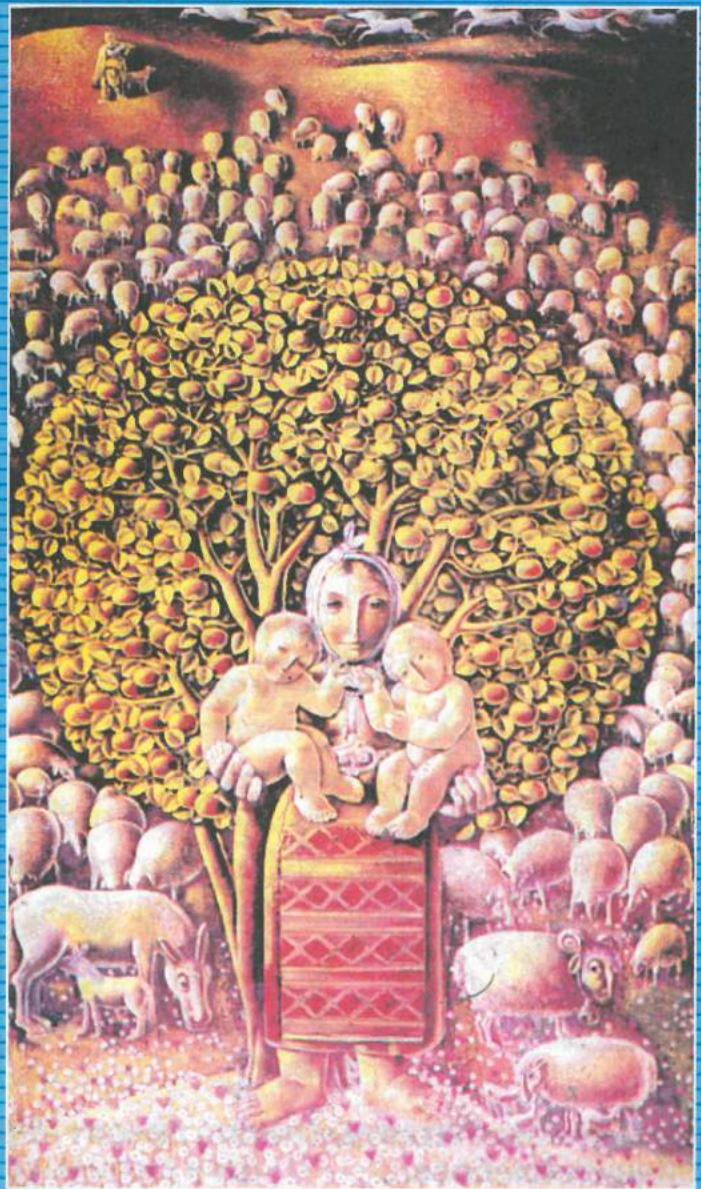
Всеки играч хваща с дясната си ръка пояса на своя десен съсед, а с лявата ръка – пояса на левия си съсед. Така ръцете се кръстосват и образуват красива жива плетеница.

Най-добрите хороиграчи се надпреварвали
кой ще играе най-добре и кой ще издържи
по-дълго на играта.

- Питайте родителите колко отдавна във вашето село хоро събирало всички на мегдана?
- Научете се да играете хоро и го изиграйте пред учениците от вашето училище.

СВЕТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ

Интересно е да знаеш:

Българчетата ги учили да играят хоро от малки. И тъй като те още не познавали посоките ляво и дясно, завързвали им на десния крак сено, а на левия – слама, за да не объркват стъпките. И тогава ги насърчвали: „сено-слама, слама – сено...“

- Разгледай тази снимка и я сравни със снимката на предишната страница. Познай къде хорото е отворено, а къде – затворено?

Пословица

Луд свири, луд играе, който
го гледа - ум няма.

Как мислиш

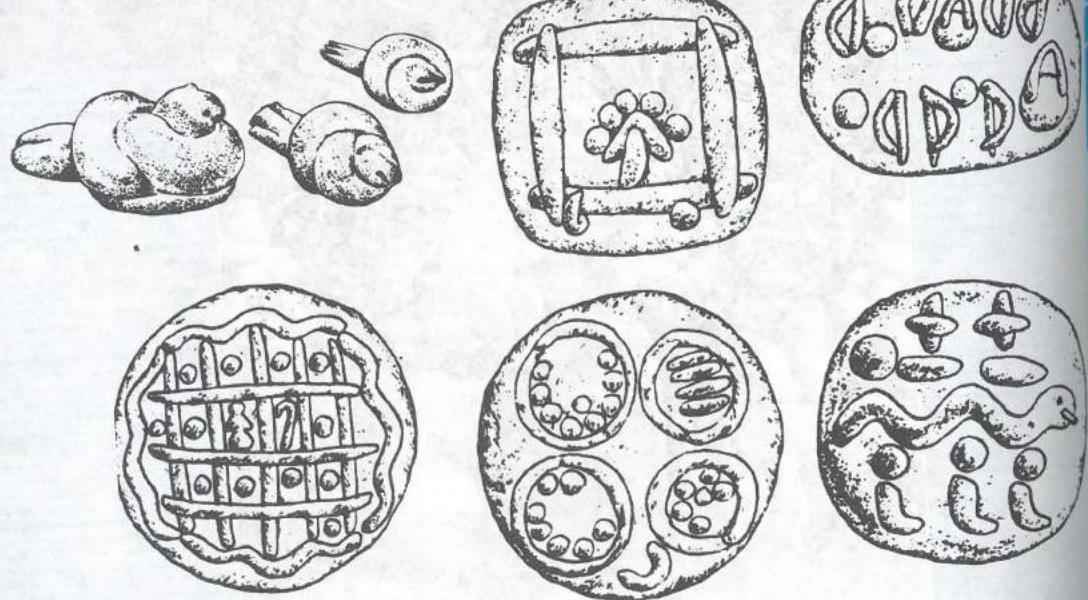
Какво има предвид пословицата?

Поклон пред Хляба

Хлябът е на голяма
почит при българите.

За много от празниците в българския народен календар се месят празнични хлябове, украсени с фигури от тесто.

- Разглеждайте какви изображенията правят върху празничните хлебове.

Такъв бил редът

Хлябът не се хвърля, с хляба не се играе, не се стъпва с крак. Когато в старо време някой изпусnel хляб, вдигал го от земята, целувал го и го оставял на високо място. Над хляба се полагала клетва.

сватбен кравай

В този хляб в четири части е показано цялото стопанство на българина в миналото: обор, кошара с овце, житни снопове на кръстци, ралото с орача и впрегнатитеолове, свинята с прасенцата, бъчвата с вино.

Работилница

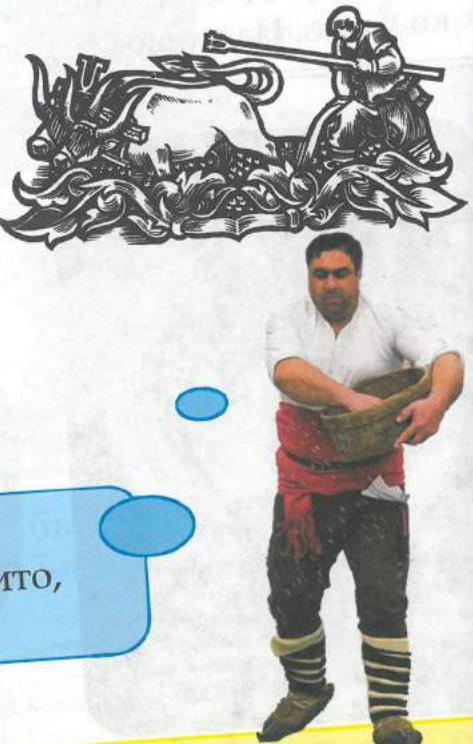
- Нарисуйте хляба на плодородието, разкажете, какво е изобразено на него.

Обичаи при сеитба

- Запознай се със старите български обичаи при сеитба.

За да бъде сеитбата благополучна, а реколтата богата, сеячът потеглял за сеитбата много рано, преди изгрев слънце. Той се обръщал към нивата и я поздравявал с «Добро утро».

Когато се хвърлят първите три шепи жито, се казва благословия.

След като засявал първата бразда, сеячът изваждал изпечена за случая питка, търкувал я в браздата и после я разчупвал. Първото парче от нея той заравял в земята «за нивата», второто парче давал наоловете, а последното парче изяждал сам. После изваждал вино и отпивал от него, а няколко капки поръсвал върху животните, за да са живи и здрави и да му помогнат в работата.

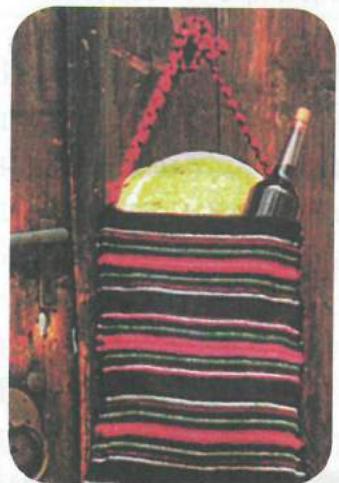

Как мислиш

- Помисли за какво отношение на българина към земята, хляба и животните говорят тези обичаи?

След като засявал цялата нива, селянинът се завръщал въкъщи, където бил посрещнат тържествено от домашните.

Вечерта на празничната трапеза на сеяча се отреждало най-почетното място.

Под горица, под зелена,
ред орачи, ред копачи,
Оран орат, жито сеят,
бог го расте –
да го жънат девойките,
да го возат младоженци,
да го вършат бащи, майки,
да го мелят бели старци;
да го ядат християни –
всички бога да възхвалят.

П. Славейков

Запей, Румъко! графика В.Гривишка

Жътва и вършитба

Жътвата започва през месец юли.
Обичай е на Петровден - 29 юни / 12 юли
"да падне първият клас".

Жътварски обичай "брада на нивата"

Обичаят "брада" се прави на последната нива на стопанина. Последните житни класове не се ожънват, а се сплитат като плитка, която се връзва с червен конец и се украсява със скилидка чесън от зли очи и паричка за берекет.

До "брадата" заравяли хляб и сол, като дар на земята, затова че е родила хляба. "Брадата" се поливала с вода, а около нея се играело хоро.

Речник:

берекет - урожай,
плодородие, изобилие
късмет - сполучка

После „брадата“ се отрязвала от най-сръчната момата с един-единствен замах. Тя я носи от полето да е на късмет за селището.

По време на жътва "жътварски песни" развеселявали трудния полски труд в горещините.

Зажни Ружо, тебе лека ръка,
лека ръка, весела снага,
леко зажни, да е леко лято,
леко лято, като леко перо.
Запей, Ружо, ти си гласовита,
леком пееш, далеко се чува,
ще те чуе косач из ливади,
ще те чуе косач да запее,
ще те чуе овчар от рудини,
ще те чуе овчар да засвири,
ще те чуе здравец от горица...

народна песен

„Довиждане, ниво, дотогодина по-толяма брада да има,
повече берекет и ний пак да те жънем!
Така се прошавят с нивата жътварите.

По време на вършитба се отделя зърното от класовете. В миналото това се извършвало в двора на қъщата, край селището или на самата нива.

- Как се наричат машините, с които днес прибират житото?
- Как се наричат машините, с които днес вършеят житото?

Послушай да ти прочетам

Жителната питка

Разровила баба огнището скришом, извадила питката и я потулила някъде. Ваню и Кунето претърпваха кътовете, пъхаха главичките си под леглото, ровиха се в долата, гледаха повторно в пещта

- няма я.
- Бабо, дай ни питката, бабо! - замоли се Ваню.
- Бабке, молим ти се, дай ни я! - изправи се пред нея сестричето му.
- Шипшип! Мирувайте, че видите ли хурката! - сопна се баба им.
- Бабичко, много сме гладни ба! - с нажален глас пееше Кунето.
- Я зяпни да видя!
- Пуста баба, все не вярва. Кунето разтвори като рибка малката си устища.
- Пуй, че огладняло момичето ми - рече бабата, ами сега? Ха почакайте още малко, да се върне от гората тетю ви с шейната.
- Де е питката ба? - дръпна сукмана ѝ Ваню и я погледна с очи, от които се гласяха да паднат две сълзи.
- Де я. Отиде да си обиколи нивката. Не я ли видяхте, кога изскокна? Ей я там, хе, тича по пътя. Погоди нея куцука Черню и джафка.

Ваню и Кунето залепиха очи на изпотения прозорец. И видяха широкия, белия път. Нападнал от небето сняг - един човешки бой. Затрупал дърветата, затрупал малките къщурки, затрупал гората. Студено и страшно е на полето. Големи постали

вълци сноват по пъртината, гледат към село, където пушат комините, точат си зъбите и ръмжат. Никой не смее да ходи там. А тя, нищо и никаква питка, излязла от огъня с гореща глава, отърсила от гърба си въглените и се търкулнала. Хайде-е-е! Отива да си обиколи нивката.

- Бабо... - обърна се умислен Ваню.
- Ей.
- Право ще кажеш, вярно ли е?
- Кое?
- Онуй, дето ни го разправи снощи, че уж питката ходела да си обикаля нивката.
- Вярно е, чедо! Баба никога не лъже.
- Ами далеч ли е нивката?
- Много е далеч.
- Чак до голямата гора, че зад нея? - показа с пръст Кунето.
- Там.
- Двете деца пак опряха очи на прозореца. Пада ситет сняг. Сипе, сипе. Затрупва къщите. Те пъшкат под дебелия юрган и дъхът им едва излиза през комините. Мудно крета по пътя една биволска шейна, накамарена с дърва. Превала зад моста и чезне зад снега.
- Бабо, хайде пак да ни разправиш за питката - обърнаха се двете замислени руси глави към очилатата бабичка.
- Какво да ви разправям, нали снощи ви разправих.
- Още един път искаме.
- Хубаво. Слушайте! Тя, питката - започна баба им,
- като излязла от огъня, озърнала се, съмкнала от гърба си въглените и полека се промъкнала през

откърхнатата врата. Плюла си на петите и ударила на бяг. Подир нея се втурнал Черню. Гонил я до моста, но не я достигнал, защото летяла напреде му като заек. Щом разбрал, че няма да я стигне, Черню лавнал два-три пъти подир оня, що духа, и се върнал.

Минала питката през равното поле, навлязла в гората. Тъкмо влизала в гората и насреща ѝ, на сред пътя, отневиделица изскочил вълк, ей такъв, три дни нищичко не хапнал. Облещил се, тропнал с крак:

- Стой, питке житена! Както съм прегладнял, наведнъж ще те лапна, ама ме е страх да не се задавя.
- Недей, вълчо, брат да си ми! Ще се задавиш, много съм корава. Почакай ме тук, додето се върна! Мене ми е баба заръчала нивката да обиколя, където съм се родила, че да стана мека и сладка. Сега не съм заядене: много съм гореща.

Изльгал се глупавият вълк. Хванал вяра. Клекнал на пътя. Чака, чака, а студеният вятър брули ушиете му.

Питката хукнала. Бре нагоре, бре надоле, между старите дървета – право на нивата. Гледа – голяма, широка нива. Насред нивата – круша-самосянка, стои като самодива в бяла премяна. А под синора – кладенчето замръзнало.

Навела се зачервената от студ питка и попитала:

- Тук ли е житцето?

- Тук съм – рекло то с тъничко гласче като на пчелица.

- Ами будно ли е, или спи?

- Будно е. Трае си на топло, под снега. Завило се презглава с бяла черга. Едва дишаш.

В гората било много страшно. Нивата – сред самата

гора. Бучел лудият вятър. Дърветата плачели. А житцето се затоплило – нищичко не ще да знае.

- Гладно ли е? – попитала го питката.

- Не е.

- Ха тогаз нека мирува, че напролет, когато се стопи белият снежен юрган и славеите запеят край нивата, стръкчетата му да израснат високо, едър клас да застанат. Ще напълнят житницата доторе. Нека знаят малките стръкчета – всичките ще станат питки.

Засмяло се тихо под снега житцето. Уж го лъжела питката. Как може то да стане питка?

Глупавичко е, защото е много мъничко – само на два месеца.

Тръгнала си питката назад. Свършила си работата, иде си у дома. Не минала през гората, ами заобиколила по долината, през ливадето, поела дълбокия път – иде си.

- Ами вълкът, бабо?

- Вълкът клекнал сред гората, чака и трака със зъби, а студеният вятър брули ушите му.

- Пустата питка, колко е хитрушка!

- Вратникът скръцна. В двора влязоха шейни.

- Ваньо-о-о, тичай – шейната!

- Иде си тетю, ху-у-у-у! Какъв е побелял!

- Хайде, Куне, налей топла вода в менчето, да си умие баща ти ръцете, защото цял ден е мръзнал. Пък аз ще отида в малката къща, да видя дошла ли си е питката.

Ангел Карадийчев

- Нарисувай в 4 картини приключенията на житената питка.
- Какво ново научи от приказката за хляба?

Беритба на розите

В цял свят е прочуто българското розово масло, което се използва при приготвянето на най-скъпите парфюми. От розовите листенца се приготвя и прочутото вкусно сладко.

И до днес в България има местност, която се нарича Розовата долина, там се отглеждат рози. Това изисква голям труд. Коренините на розите се окопават, а пръчките се подрязват.

Лъчите на слънцето не трябва да нагряват нежните розови листенца, затова ги берат рано сутрин преди изгрев слънце.

Много труд иска и беритбата, която става през май-юни, когато цъфтят розите.

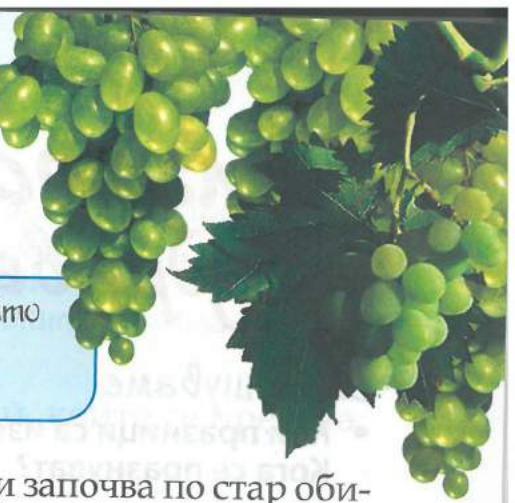
Гроздобер

Гроздоберът е голям празник, който преминава с гощавки, хора, веселби.

Гроздоберът в българските земи започва по стар обичай след Кръстовден (14 септември). На лозето се отива с кола, на която се натоварва голямо корито, в което се изсипва набраното грозде и после се отнася вкъщи. На този ден всички могат да ядат грозде до насита. От гроздето се раздава на съседи, на роднини, на бедните, които минават край лозята. В двора на къщата гроздето се тъпче в корито, а сокът се пренася в избата, поставя се в бъчвата и се оставя да стои, докато стане вино. Най-хубавите гроздове се отнасяли на тавана, където се окачвали на сухо и се оставляли за бъдни вечерската трапеза.

Народна мъдрост.

Не ще лозе молитва,
а иска мотика.

Гаманка

Дрипава майка,
гиздаво чедо, палаво
внуче. Що е то?
(оионпә 'ошәрәөдә 'үшүеөлә)

Български обичаи за здраве и плодородие

Да общуваме

- Кои празници са изобразени на картинките?
Кога се празнуват?
- Кои са главните действащи лица на всеки празник?
Какви благословии и пожелания се изричат?

Хайде жито по орачи,
по орачи, по копачи,
хайде вино по лозари,
прясно мляко по овчари!

Колко шума по гората,
толко здраве на таз къща;
колко дърва по полето,
толко здраве на таз къща;

Сурва сурва година
Зелен клас на нива.
Голям грозд на лоза.
Жълт мамул на леса.
Червена ябълка в градина.
Пълна къща с коприна.
Живо, здраво до година!
До година, до амина!

- Открий какво общо имат благопожеланията на коледари, сурвакари и на лазарки?

Във всички благословии на всички български народни празници се пожелава едно и също: здраве на стопаните и на добитъка, плодородие и богата реколта.

Има още един български обичай, който се предава от баби и дядовци на внучи.

- Разгледай снимките. Ако искаш да знаеш как наричат облечените по такъв начин момци, прочети в обратен ред ИРЕКУК.

Рано напролет момците си слагат страшни маски, опасват звънци и хлопатари. Започват шумни игри, които са пожелание за здраве и плодородие през цялата година. Според народните вярвания маските защищават от злите духове. Звукът на звънците помага да се пропъди злото.

Да общуваме:

- Кога и как се посрещат Нова година и Коледа?
- Прочети разказа и разкажи за подробностите на българския обичай, описан в него.

СПОРЕД ОБИЧАЯ

Драги ми Смехурко,
Бързам да ти пиша по Нова година какво чудо
стана, как ни суровака баба Цоцолана.

За Нова година, според обичая, баба се запретна,
взе да точи млина. Край нея се струпа моята дружина.
Гана, Мика, Дана, Панчо, Ганчо, Данчо - всички
се събраха. И искаше всеки нещо да помога. Един
брешно сипва. Други яйца чупи. Трети дреновинки
в тавата ще слага.

Баба Цоцолана празнично поглежда, питите слепява, дреновинки слага и току нарежда:

- Клончето с парата комуто се случи, две камили злато от Египетския султан ще получи.
- Аз не ща камили. Камилче ми стига! - обади се Данчо.
- Камилче, но с кошче, пълно със смокини! - допълни го Панчо.
- Който пък намери със три пъпки клонче, ще стане търговец. Света ще обходи със арабско конче.
- И туй си го бива! - облещи се Панчо.
- А с две пъпки клонче комуто се падне, ще се излежава под сенките хладни. Говедар ще стане.
- И туй не е лошо, бате Патилане! - обади се Дана.

Клонките нарече баба Цоцолана. И млина направи. После ги погледна и така добави:

- Който тази вечер кихне на софрата, негова ще бъде в Пейков дол гората!
- Бабо, да си жива! - провикна се Мика! - Това дар се вика! Тая гора славна колко я обичам! Там берем кокиче, ягоди и гъби! Там си отигравам! Дето искам тичам!
- Гората я бива, бате Патилане! - прошепна ми Данчо. - Патиланско царство там може да стане!
- Баба взе тавата и сама замина на близката фурна да занесе млина. И зашепна Данчо пред вярна дружина:
- Патиланци славни! Такъв славен случай рядко ще ни падне! Гората без друго трябва да получим. Сега ще ви кажа какво ще направим и как ще получим. Ще седнем таз вечер всички на софрата! Но всеки да има пипер във ръката. И скришом от баба в носа ще си сложи...

- Оле, тъй ще може! - прекъсна го Гана. - Добре, че се сети!

- Работата стана! - поде пак реч Данчо. - Вие си мълчете! Гората е наша. Патиланско царство там ще си направим. Онуй, що ви рекох, добре пригответе!... Ти какво ще кажеш, бате Патилане?

- Както си намислил, нека така стане!

Вечерта, щом мръкна, сложиха софратата. Пригадиха млина. За вечеря седна моята дружина. И най-над пред Данчо си дигна ръката, смръкна и закиха. Другите след него. Кихавица страшна пред баба избухна. И тя се досети, суровачка грабна, почна по ръцете... Суровака всички за Нова година. Но след туй пак сладко ядохме само да спрем носовете. Те се разлютиха, та и сега моят все още си киха.

Наздраве, Смехурко! Да живееш дълги, честити години! Но никога, братко, към смяха сърцето да не ти изстине!

От всички играчи поздрав най-сърдечен!

Твой приятел вечен:

Весел Патиланчо

Ран Босилек

Разкажи

- Как помагат децата на баба Цоцолана да се готви за посрещането на Новата година?
- С какви късмети нарича баба Цоцолана дреновите клонки?
- Прави ли се у вас външи мелина (пита или баница) с късмети? Кой нарежда късметчетата?

- Открий какво влиза и какво не влиза в новогодишния обичай?

1.

Прави се баница с късметчета

4.

Готовят се сурвачки

Нарежда се софратата

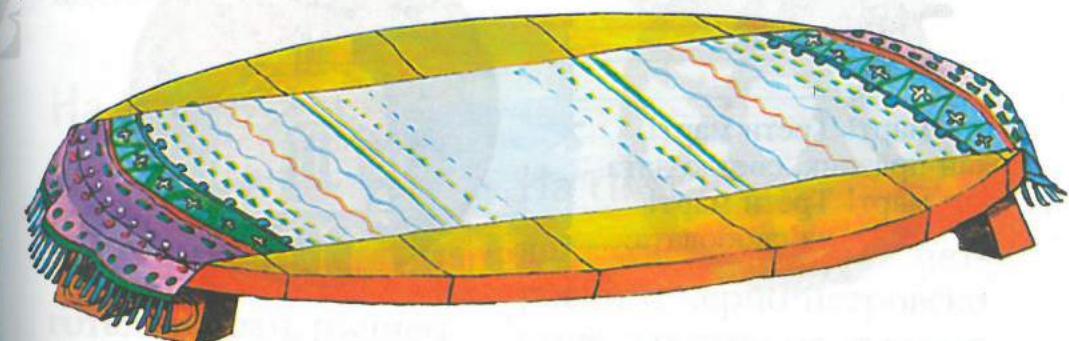
2.

Слага се пипер в носа

Баби сурвакат внуките си по ръцете

3.

5.

Работилница

- Нарисувай новогодишната мелина. Кажи на съучениците си късметите, които крие тя. Какъв късмет искаш да ти се падне?
- Трябва да помогнем на баба Цоцолана да нареди коледната софра. Нарисувай или направи апликация.

Български ястия

Бесарабските българи са гостоприемни хора. Те обичат да посрещнат гости и умеят добре да ги нагостят.

Основната храна на българите е хлябът. Не случайно има поговорка: «Хляб който има, всичко има».

Хлябът, направен с квас, се наричал квасник, а без квас – пресен.

- На коя от рисунките е квасникът, а къде е пресния хляб?

Традиционна сред българите е точената или дърпана милина (баница) със сирене или извара, яйца и мазнина. Баницата е задължително ястие на Нова година (Сурва), в нея се запичат късмети за всички от семейството.

- Измисли късмети за новогодишна баница.

Всеки народен празник има свои обредни ястия:

Коледната трапеза

у българите е много богата с мясни закуски – свински пържоли, кървавица, кюфтета, сарми с мясо.

На ВЕЛИКДЕНСКАТА ТРАПЕЗА

трябва да има боядисани яйца и козунак. «Великден без алено яйце – не е Великден» – казва народът.

На ГЕРГОВДЕН

се яде печено агне.

За НИКУЛДЕН

готвят шаран, пълнен с ориз и орехи.

- Кое от ястията, които се готовят вкъщи, според твоите домашни, е най-българско?
- Сподели в клас рецептата на това ястие.

На ПЕТРОВДЕН

ядат сочни ябълки – петровки и черно петровско пиле, заклано на къщния праг за здраве и сила.

Работилница:

- Опитай се да направиш сам, но под ръководството на някого от домашните.

Ванилени бисквити

Необходими продукти: 200 гр. брашно, 150 гр. масло, 50 гр. захар, 80 гр. смлени орехи, 1 чаена лъжичка ванилена захар, пудра захар.

Приготвяне: От всички съставки се замесва тесто. Оставете го да улегне 20 минути, а през това време намажете с мазнина тавата. Разточва се на тънка кора и се изрязват различни форми. Пекат се 10 минути в умерена фурна. Още докато са топли, ги поръсете с пудра захар.

Курабийки

Необходими продукти: 5 яйца, 200 гр. захар, 125 гр. олио (масло или маргарин), 250 гр кисело мляко, 1 чаена лъжичка сода, 1 кг брашно.

Приготвяне: Разбиват се яйца със захарта и се прибавят постепенно останалите продукти в реда, в който са изброени. Правят се топчета, намазват се със жълтък и се поръсват със захар. Пекат се в умерена фурна.

- Уговорете се в клас в кой ден ще донесете направените от вас вкусни неща. Направете конкурс за най-вкусно, най-оригинално и най-апетитно нещо.

Музика

Народна мъдрост.

Който пее,
зло не мисли.

Народните песни

Българският народ притежава безценно съкровище - народните песни. Някои от тях са много стари. В тях хората са разказвали за своя всекидневен живот. За труда и за празниците си, за мъката и радостта. В песните се пее за русалки и самодиви, за змейове и лами, за слънцето и звездите.

Да общуваме

- Какви български народни песни пеят у вас?
- Кой от твоите близки знае най-много български песни? Питай го откъде ги знае и кой го е научил да пее?

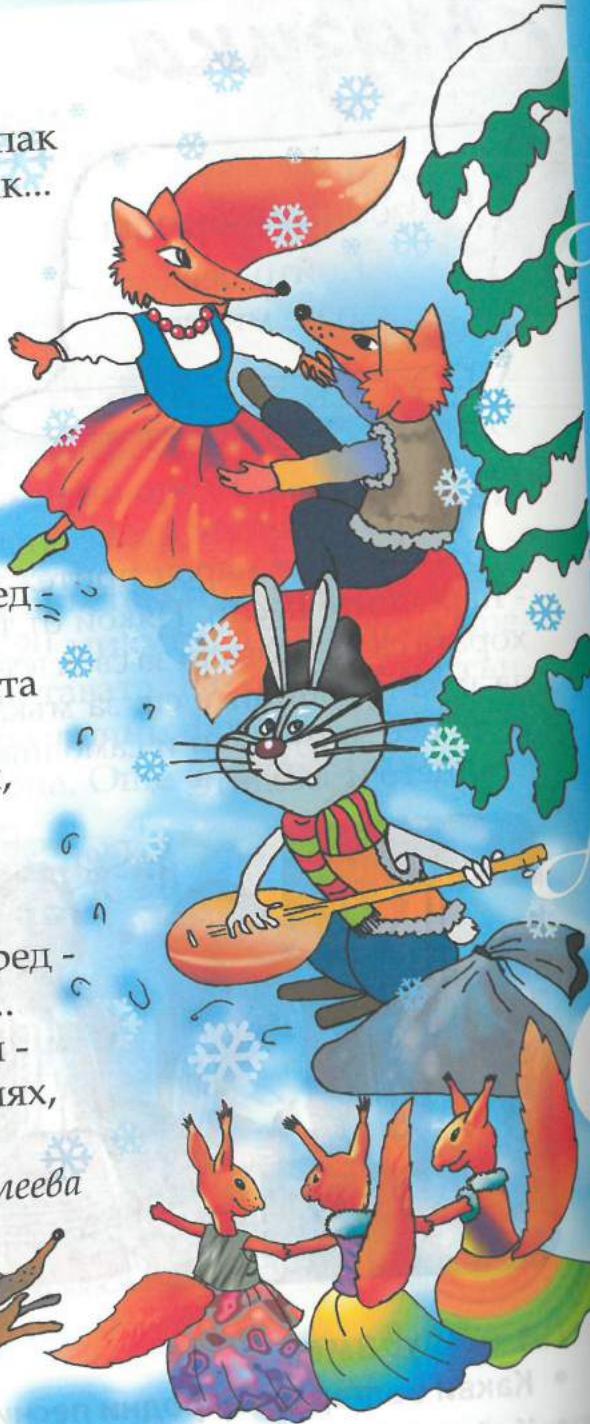
Зимна Веселба

С нови чизми, с нов калпак
мята Зайо крак след крак...
Хич не иска и да знай
що си баба Зима бай!
Зелки има цял чувал,
морковчета е набрал,
зайчетата да ядат,
зъбките им да растат!
Скача Зайо на хоро,
тамбура му на бедро:
две надясно, три напред -
чак до Ежовия плет ...
Щом чу Ежко тамбурана
ситно, дребно заигра,
Лиса викна бай Лисан,
катерички и гризан.
Под зелените елхи
хоро лудо се изви:
две надясно, три напред -
чак до Ежковия плет ...
Месечко ги свари там -
уж за малко, уж на смях,
заедно осъмна с тях!

Веса Паспалеева

Как мислиш

- Какво в това стихотворение ни подсказва, че тук става дума за българската веселба?

Работилница

- Нарисувай барабан.

Кълвач

"Трам-та-ран! Трам-та-ран!
Бие горски барабан.
Барабанчикът на бора
бие, чука без умора.
Червейчета той кълве,
лапа наведнъж по две.
Виж го: истински пъструшко -
с жълт елек и бяла гушка.
От зори, та чак до здрач
чука пъстрият кълвач.
"Трам-та-ран! Трам-та-ран!"
Бие горски барабан!

Михаил Лъкатник

Разкажи

- Какви други музикални инструменти познаваш?

Как мислиш

- Кои от тях можем да назовем български народни?

Българските народни музикални инструменти

Самозвучащи музикални инструменти

Най-разпространено е чукчето на старите български порти. Машите от огнището, прочутите пеещи каручки, родопските чанове.

Кожозвучащите инструменти

са познати на всички народи. Такъв е тъпанът, без него не става нито едно българско хоро.

116

Маша от огнището

Ако около гребенче увиете парче пергамент, ще получите използования някога по седенките народен музикален инструмент – гребен.

Духовите инструменти

Към духовите инструменти спадат не само овчарски свирки, дудуци, кавали, гайди. Това е и свирката с балонче, и други.

Тамбура

Ако допрете стърк трева или лист от орех, круша, кестен до устните си и духате по него, вие също ще свирите на самозвучащ инструмент.

Струнно-звучащи

Струнно-звучащи народни инструменти са тамбура, гъдулката, гуслата.

Гъдулка

Как мислиш

- Защо каручка, маша от огнището, чан и чукче на порта се наричат музикални инструменти?

117

Български национални носии

Народното облекло наричаме носия.

Да общуваме

Къде днес можем да видим българските народни носии?
Помогни си с картинките.

118

- Разгледай от какви части се състои българската женска и мъжка носия и запомни названията на съставните им части.

В миналото българите са имали облекло от вълна или памук, изтъкано от самите тях.

Жените приготвяли дрехите за цялото семейство през зимата, когато няма работа в полето.

Старинното облекло се различавало от сегашното.

Разкажи

- Като сравниш народната носия със сегашното облекло, кажи кое харесваш повече и защо?

119

- Разгледай носията на бесарабските българки от Твардица, разкажи от какви части се състои тя, опиши всяка част каква е по форма, по цвят и украса.

- Питай баба си каква носия са носили във вашия край.

Такъв бил редът:

До 10-годишна възраст децата носели детски дрешки. Основна част при тях била **ризката**. Момченцата носели върху ризката дълга до глезените **абичка**. Чак като пораснат, децата обличали дрехи, подобни на възрастните. Момчетата **запасвали пояс** за първото свое сурвакане, момичетата можели да си сложат **украса и накити** за първото си лазаруване.

- Разгледай детските народни носии и словесно ги опиши.

- Научи стихотворението и го рецитирай изразително.

Първи панталонки

Само с дълга ризчица ходеше из двора, а пък днес облечено, както всички хора. С панталонки хубави, стегнати и нови, и за чудо – знаете, че са с джобове.

В тях ръчички сложил е гордо и надуто, бърка, пипа, мери ги, шепне получуто:
«Ех, зимъс, по Коледа,
Сурва и Водици,
тук ще слагам орехи,
а пък тук – парици!

Чicho Стоян

Пролетни български обичаи

Според народните поверия през пролетта се събужда и злото, а от него може да предпази само червеният цвят.

Такъв бил редът:

- На 1 март къщите се украсявали с червена материя, окачена на прът или на стряхата. Червеното платно трябвало да се размята, за да се засмее баба Марта и да грейне стънце.
- Мартениците, направени от усукан бял и червен конец, се връзвали на дясната ръка, а момите и невестите ги слагали като гердан.

Когато децата видят за първи път щъркел или лястовица, те завързват мартеничките на цъфнало дърво или храст и пеят:

Щъркеле-въркеле.
Завърти се наоколо.
Доведи си щърковците.
Да ни вземат
мартеничките.
Да доведат ново лято.
Ново лято, топло лято.
Щъркеле-въркеле.
Завърти се наоколо.

122

Такъв бил редът:

- В някои села мартеничката поставят под камък и след девет дена проверяват. Има вярване, че ако под камъка има много мравки, годината ще бъде плодородна.

• Научи стихотворение.

От вълшебната торба
баба Марта извади
чудни дари и ги раздаде.
Да са ниви с плод изобилни,
да сме здрави, щастливи и силни.

Лъчезар Станчев

Подобен обичай имат и молдовани.
Те на 1 март също си подаряват
като ги наричат марцишор.

- Потърси легенда за марцишор и я разкажи пред съучениците си.

123

Гергьовден

Да общуваме

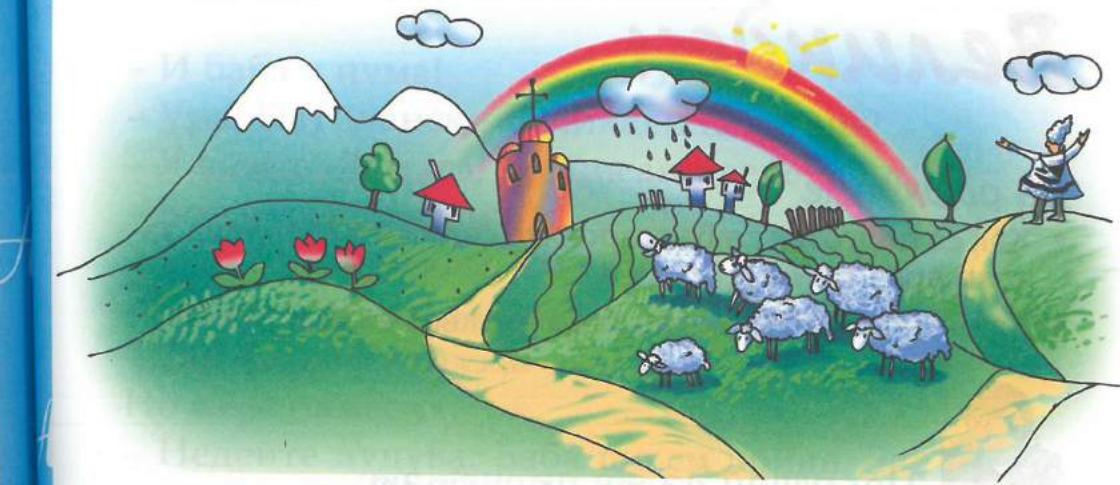
- Познавате ли някой Георги? Кога ще му честитите имен ден?
- Празнувате ли вкъщи Гергьовден? Разважете.

Празникът на св. Георги се празнува на 6 май.

Този светец много се почита от българите векове наред. Неслучайно толкова малки момченца и днес носят името Георги, защото това име означава човек, който обича земята и е свързан с нея. Българите били добри земеделци и се молели на св. Георги да закрия нивите и пасищата им, да пази стадата им, та да имат богата реколта.

Такъв бил редът:

- По традиция се приготвя хляб с подходяща украса и печено агне.
- Връзва се люлка на голямо дърво, всички да се люлеят за здраве.

Дъгата се появява винаги след дъжд и затова в народа по нея се гадаело за плодородието на различните посеви. Различните цветове свързвали със стопанските растения. Зеленият цвят показвал тревата, жълтият цвят – житото, а червеният – виното. Колкото по-широка била цветната ивица, толкова по-богата реколта предричали. На дъгата казвали Жито-Вино.

Работилница

- Нарисувай дъгата. Внимавай колко цвята ще използваш и в каква последователност.

Гергьовден

Агънцето блее в росно ливаде,
венци извиват Пенка и Раде.
Утре е светъл празник Гергьовден,
на всяка вратня в беден, заможен,
венец от росни цветя сложен,
че утре ден е светъл Гергьовден!

Александър Божинов

- Разгледай хлябовете в урока «Поклон пред хляба и труда». Според тебе, кои от тях биха могли да бъдат опечени за Гергьовден? Защо така мислиш?

Великден

Да общуваме

- Как се подготвят в българските селища в Молдова за този празник?
- Каква помощ от нас могат да очакват възрастните?

Послушай да ти прочетам
как помагат да се готви за Великден Патилан
и неговите приятели.

КОЗУНАЦИ

Драги ми Смехурко,

Цяла нощ не мигна баба Цоцолана. Козунаци меси. Едвам отварана си подремна малко. Поне се събуди. Бързо се облече. Посочи тестото и така ми рече:

- В черква заминавам. Скоро ще се върна. Тия козунаци на тебе оставям. Тука в ношовите, както са завити, да ги не похващаши. Вратите затваряй! Печката подклаждай! Чу ли, Патилане!

- Слушам, бабо, слушам. Както ми поръчаш, всичко тъй ще стане.

И баба замина. Аз подкладох силно печката гореща. Цял във пот потънах, поседнах насреща. Но много не мина и при мен дофтаса весела дружина - тримата юначни малки патиланци.

Още от вратата подскачат и викат:

- Ти сам ли си тука, бате Патилане!

- И баба я няма!
 - Ура! Патилански Великден ще стане!
 - Я вижте! Яйцата! Боядисани вече!
 - Борец ще си взема!
 - И аз борец искам. Ти стой по-далече!
 - Ето го бореца! Кой иска да чука?
 - Дай бе, дай го тука!
- Но аз се намесих:
- Недейте лудува. Баба ще си дойде. Зле ще ни подхване. Недейте! Не може!
- Мойте патиланци гракнаха върху ми:
- Бате Патилане, ти ли си, не си ли? Кога се научи да викаш „Не може“? Откога забрави, че на бой и глътка ние сме корави!

На таквиз юнаци, мили ми Смехурко, що можеш направи? И аз ги оставил да чукат яйцата.

Печката подкладох. Кога се обърнах, нито един вече здрав борец не зърнах.

Но друго видях малките играчи:

- Бате Патилане, във това корито какво е завито?
Дай да го погледнем!

И дорде ги зърна, малките юнаци тестото отвиха:

- Оле, козунаци! Ах, колко са много! Бате Патилане, гледай ги - изтичат! Да ги събереме! Че най-много ние от тях ще ядеме!

Аз се поуплаших. Ако баба още малко закъсне, това тесто живо съвсем ще прелее.

- Недейте похваща! - викнах на децата. - Тук се не месете! Че не козунаци, а бой ще ядете! Аз ще се затичам, да кажа на баба. Вие тук пазете!

И тозчас се втурнах. В Черквата се вмъкнах.

Настрана повиках баба Цоцолана. Казах ѝ изплашен, какво вкъщи стана. А тя ръце дигна, за глава се хвана. Забрави къде е и викна високо:

- Превтасали, Божке! Тичай, Патилане! Отвий ношовите! Приготви тавите!

И аз се затичах. Стигнах скоро вкъщи. Отворих вратите. Спрях се като гръмнат: моите юнаци, със тесто покрити, станали самите живи козунаци. Гледат ме и викат, весели, честити:

- Бате Патилане, знаеш ли без нази що щеше да стане? Нищо в ношовите не щеше да свариш!

В таз минута влезе баба Цоцолана, цяла запъхтяна. Най-напред се смяя. После ахна, викна и наред захвана - мене и децата. Добре ни натупа. Но и тя, горкана, само тесто стана!

После ѝ премина. И ние след малко се развеселихме. Но за всеки случай яйцата строшени под масата скрихме...

Та така, Смехурко. Твоят Патиланчо поизпяти множко с малките юнаци. Но пак си е весел.

Честит ти Великден! Сладки козунаци!

Поздрав най-сърдечен!

Твой приятел вечен:

Весел Патиланчо

Ран Босилек

Как мислиш

- От какво е недоволна баба Цоцолана?
- Каква помош очакваше и каква получи?
- Какъв е смисълът на израза от текста: «Патилански Великден».

Как мислиш

- Какво се прави винаги при всяко посрещане на празника, а какво може да се случва само на Патилански Великден?

1. Цяла нощ не мигна баба Цоцолана. Козунаци меси.

2. В черква заминавам.
Скоро ще се върна.

4. В Черквата се вмъкнах.
Настрана повиках баба Цоцолана.

3. - Я вижте! Яйцата!
Боядисани вече!
- Борец ще си взема!
- Ето го бореца! Кой иска да чука?

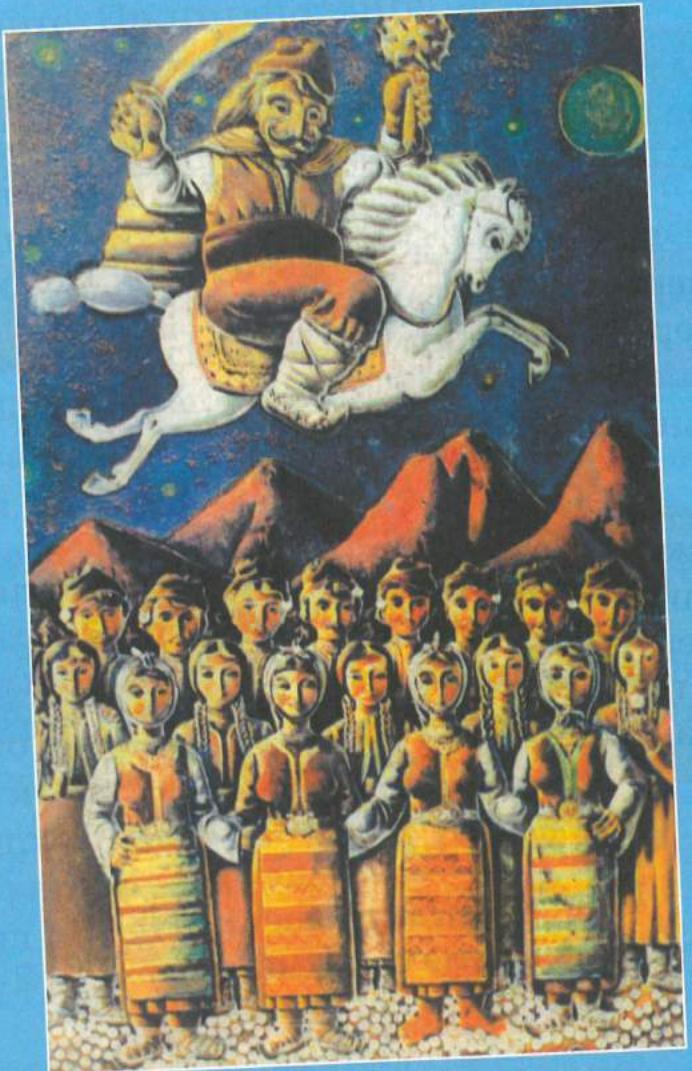
6. А тя ръце дигна,
за глава се хвана.
Добре ни натупа.

5. Яйцата строшени под масата скрихме...

Работилница

- Трябва да помогнем на баба Цоцолана и на Патиланчо да боядисат яйцата. Направете в клас изложба на боядисани яйца.

СВЕЩЕНАТА ПАМЕТ

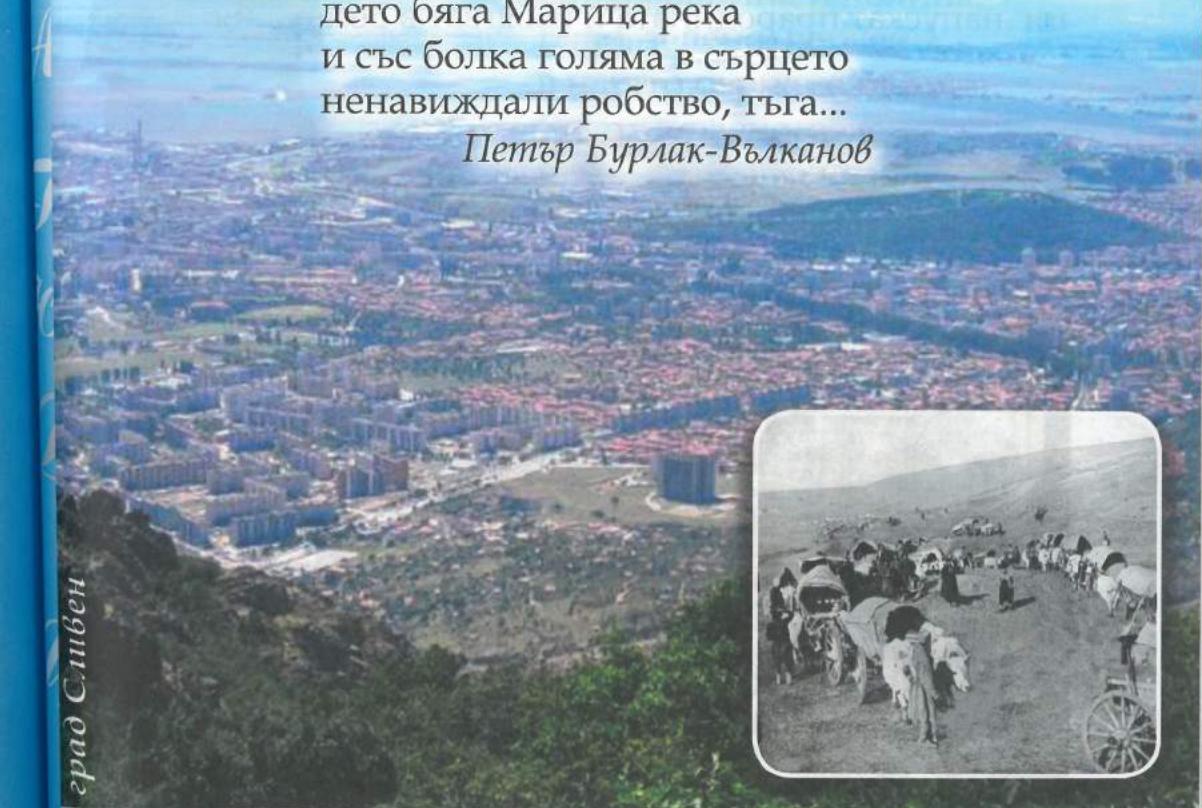
Ние живем в Молдова, но нашият произход е български. Ние говорим български език, родът ни произлиза от българските земи. Оттам преди около 200 години са тръгнали и дошли в Молдова нашите предци. Нашата прародина е България.

Онкъде са моите предци

- Питай своите баба и дядо какво знаят те за преселването на вашия род в Бесарабия?

Горди българи наши живели,
дете бяга Марица река
и със болка голяма в сърцето
ненавиждали робство, тъга...

Петър Бурлак-Вълканов

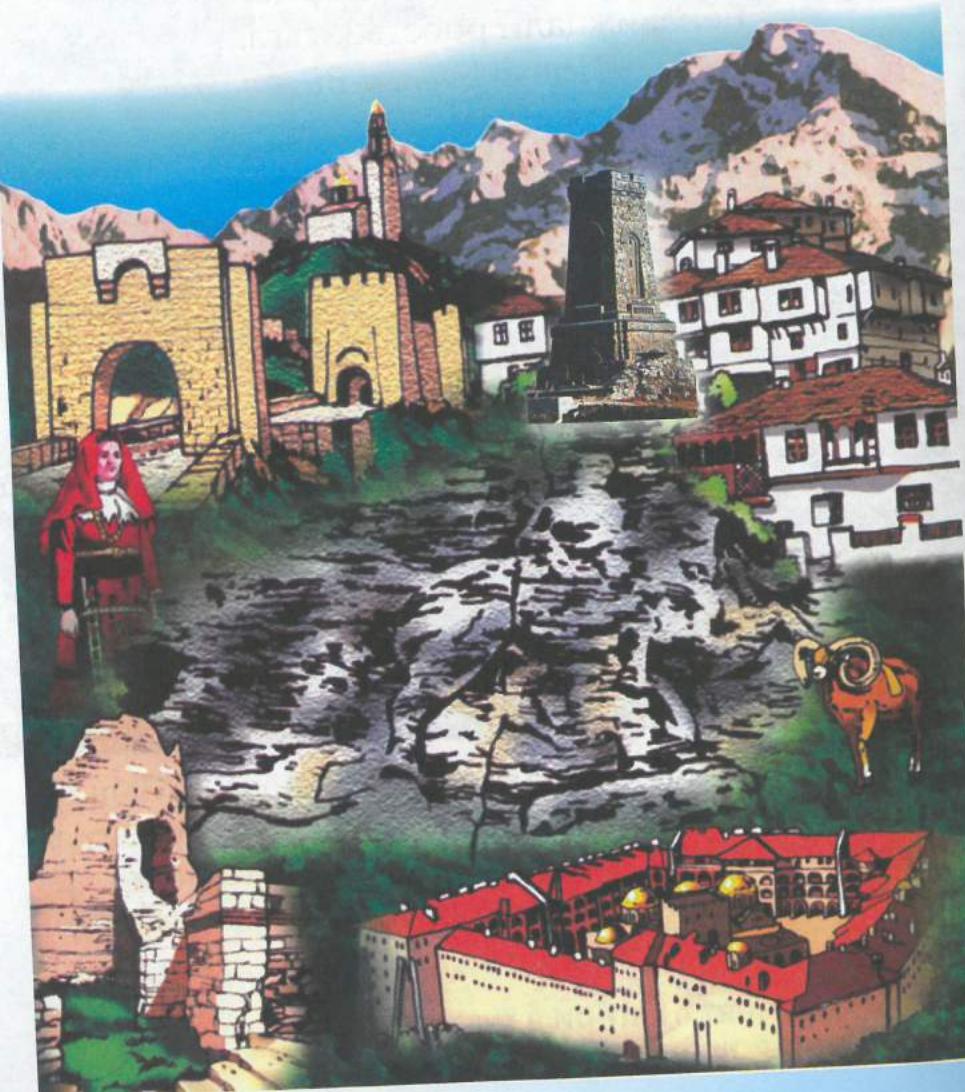
Нашите предци се преселват в Молдова от българските земи и най-много от села и градове около град Сливен. Те са бягали от угнетение, защото искали да съхранят своя език, вяра, да имат възможност да отглеждат деца, да се трудят.

- Откога живеят българи в тукашните земи?
Откъде са дошли?

Моята прародина

Моята прародина е България. Тя е много древна. Преди 13 века прабългарският хан Аспарух и осем славянски племена създават първата българска държава.

Историята на българите помни и светли, и тъмни времена. Най-тежките са били 5 века османско робство. Спасявайки живота, вярата и езика, нашите предци напускат прародината и избягват в Бесарабия.

132

В България децата пеят една песен за българското знаме.

Българското знаме

Бяло, зелено, червено,
мир свобода и родина.
Бяло, зелено, червено,
връх, равнина и долина.
Бяло, зелено, червено,
в нашто сърце се побира...
Бяло, червено, зелено,
никога то не умира.

Николай Соколов

- Ако отгатнеш гатанката, ще научиш кой е изображен на българския герб:

Жълт е той и тъмногрив е,
величав и мълчалив е.
Но когато изреве,
стряска всички зверове.
Че по сила той е пръв –
той страшен-страшен ...

(БПЦ)

Днес Република България е
независима държава, която
влиза в Европейския Съюз.

- Кой от твоите близки
е бил в България?
Разпитай каква е тя
според него.

Ден рожден на свободата

Да общуваме

- Как разбираате израза „Ден рожден на свободата“?

Трети март! Трети март!
Чакан празник, свята дата.
Трети март! Трети март!
Ден рожден на свободата.

Атанас Стоянов

На този ден през 1878 година мирният договор между Русия и Османската империя слага край на Руско-турската война, а България получава свобода.

художник А. Попов

Една от най-решителните битки за освобождението на българите се разиграва на връх Шипка.

134

Трети март!

Когато казваш Шипка – прав стани,
защото Шипка е за теб светиня.
Тя озарява миналите дни
и утрото на твойта прародина.

Стани пред подвига на своите деди.
Стани и се гордей, че са можали
топовете да срещат със гърди
и в оня бой велик са издържали.

А стъпиш ли на Шипка – връх свещен,
сложи цветя и коленичи смилено.
Помни за този съдбоносен ден,
защото ти си българче родено.

по Марта Дикова

Топове на Шипка

Как мислиш

- Разгледай илюстрациите. По какво се познава голямото напрежение на борбата и безстрашието на защитниците на Шипка?

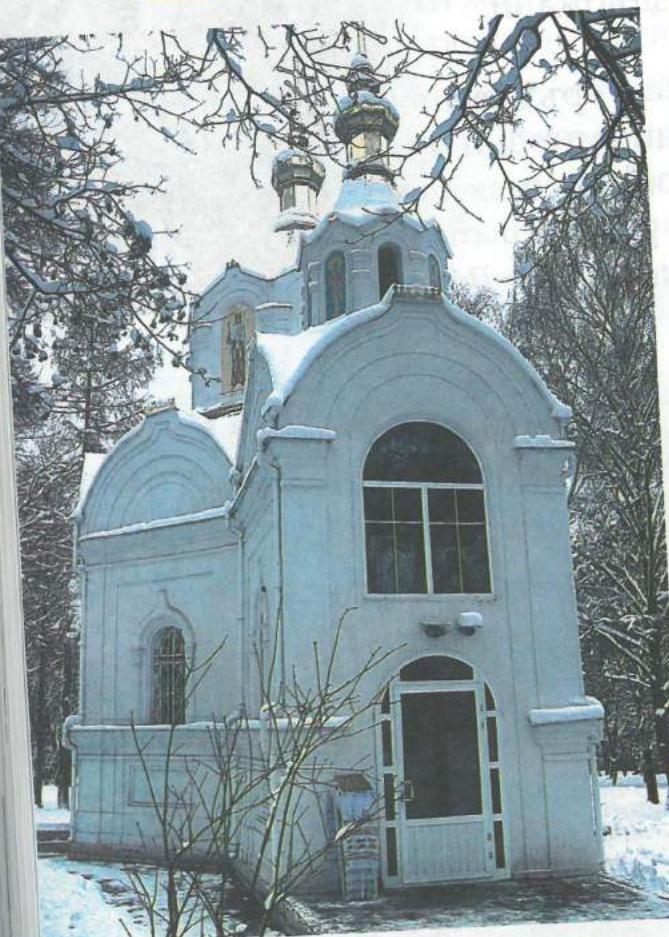
135

В памет на героите високо в
Балкана се извисява монумент,
висок колкото 7-етажна сграда.
Този паметник е построен с
доброволни пожертвувания на
българския народ. Той е висок
почти 32 метра, до него водят
894 стъпала.

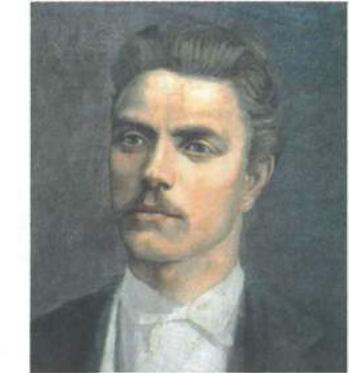
ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Много бесарабски българи се записали в Опълчение и също се борили за освобождението на прародината си. Опълченците заедно с руските войски започват своя героичен път за освобождение на България от Скаково поле в Кишинев. Днес на това място в района Ришкановка има църква и се възвишила 16-ти метров обелиск. Всяка година на 3 март тук се поднасят венци и цветя.

- Защо 3 март помнят и празнуват всички българи по света, а не само в България?

Вечно да помним геройте

Васил Левски

Васил Левски е роден в гр. Карлово преди повече от сто и седемдесет години. В това време българите били под османско робство.

Васил Левски искал България да стане свободна и всички хора да бъдат равни пред закона.

Народът го обичал за ума, силата и безстрашието. Нарекъл го Апостолът на свободата.

Васил Левски загинал за свободата на българите.

Тоз, който падне в бой за свобода,
той не умира,
него жалеят земя и небе,
звяр и природа
и певци песни за него пеят!

Христо Ботев

Фото от фестивала на народите от Молдова

Христо Ботев

Христо Ботев е роден в будния град Калофер. Учи в Одеса, учителства в Бесарабия, в българско село Задунаевка.

Бъв вестници и в стихотворения той възпява героите. Като воевода със своята чета пресича река Дунав да освобождава България. Христо Ботев загива в бой на 2 юни 1876 година.

Речник:

чета - отряд

Барелеф на ул. "Христо Ботев" в Кишинев

Паметник
на Христо Ботев
в Задунаевка

Олимпий Панов

Роден е в град Тараклия, завършва Болградската гимназия, учи в Париж (Франция). Проявява героизъм в боя на Шипка. В родния му град Тараклия е издигнат негов паметник.

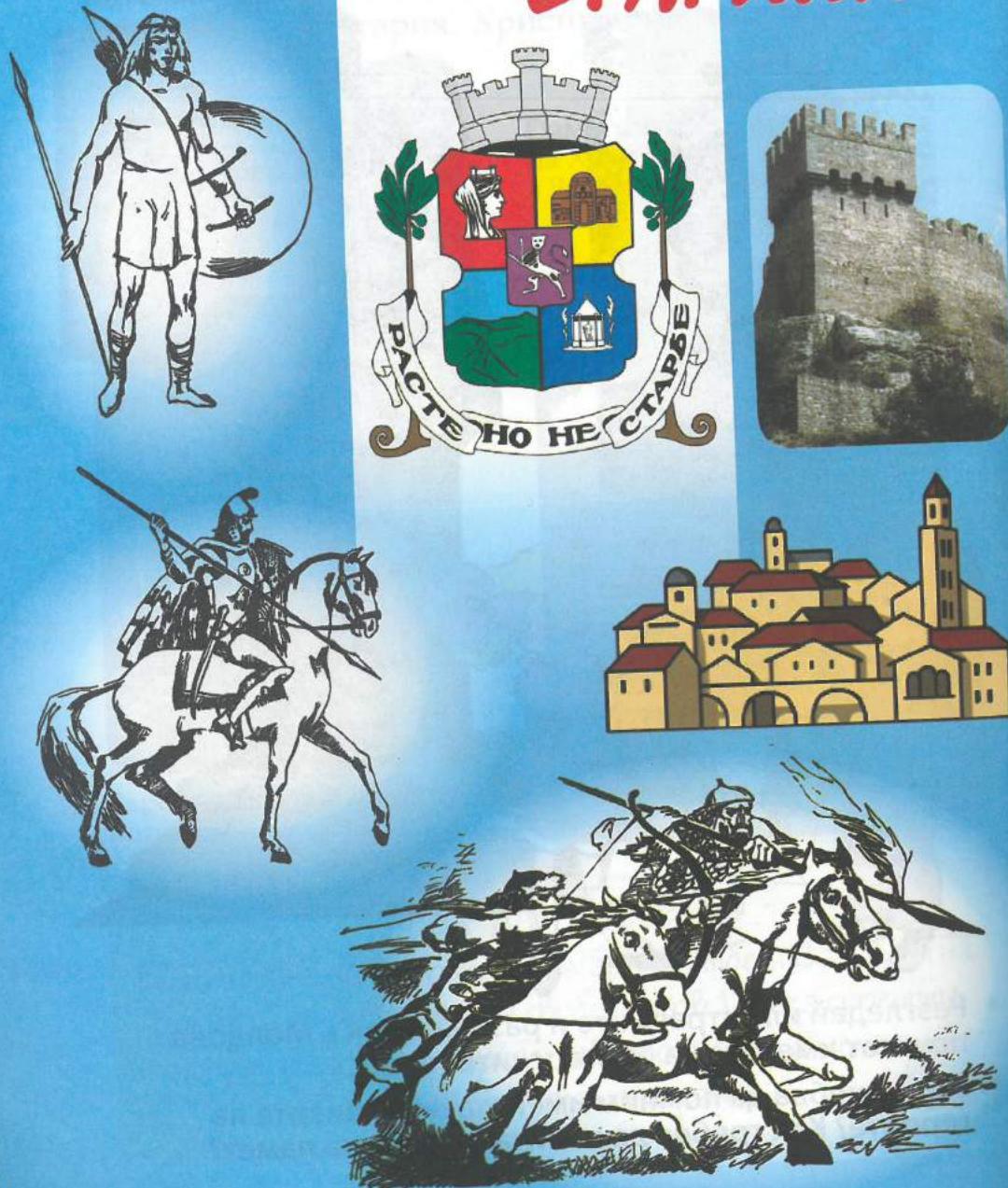

ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ, ЧЕ...

Всяка година на втори юни българите отбелязват Деня на Ботев и на загиналите за свободата: В 12 часа сирените 3 минути отгласят България и дават сигнал за единоминутно мълчание в цялата страна.

- Разгледай илюстрациите и разкажи как в Молдова почитат имената на българските герои.
- Защо трябва да помним имената и подвизите на героите? Как трябва да почитаме тяхната памет?

ЕХОТО НА БЪЛГАРСКИТЕ СТАРИНИ

Предциите на българите

Българският народ е възникнал от три древни народа:
траките, славяните и пра̀българите.

Траките

Траките – най-старите обитатели на българските земи. Старите легенди и предания разказват, че плодородната земя на Тракия била известна с богатото си жито и прочутото си вино. В земите на траките пасели многобройни стада овце, а конете им били по-бързи от вятъра и по-бели от снега.

Траките вярвали в задгробния живот. Затова те строили жилища за мъртвите – богато украсени гробници. При погребение поставяли до покойника всички предмети, с които си служил приживе.

Траките почитали много богове. Сред най-почитаените са Тракийският конник, когото смятали за покровител на человека и спасител на доброто, и Дионисий – богът на лозята и на виното.

Траките много обичали свободата си. Но били покорени от римляните.

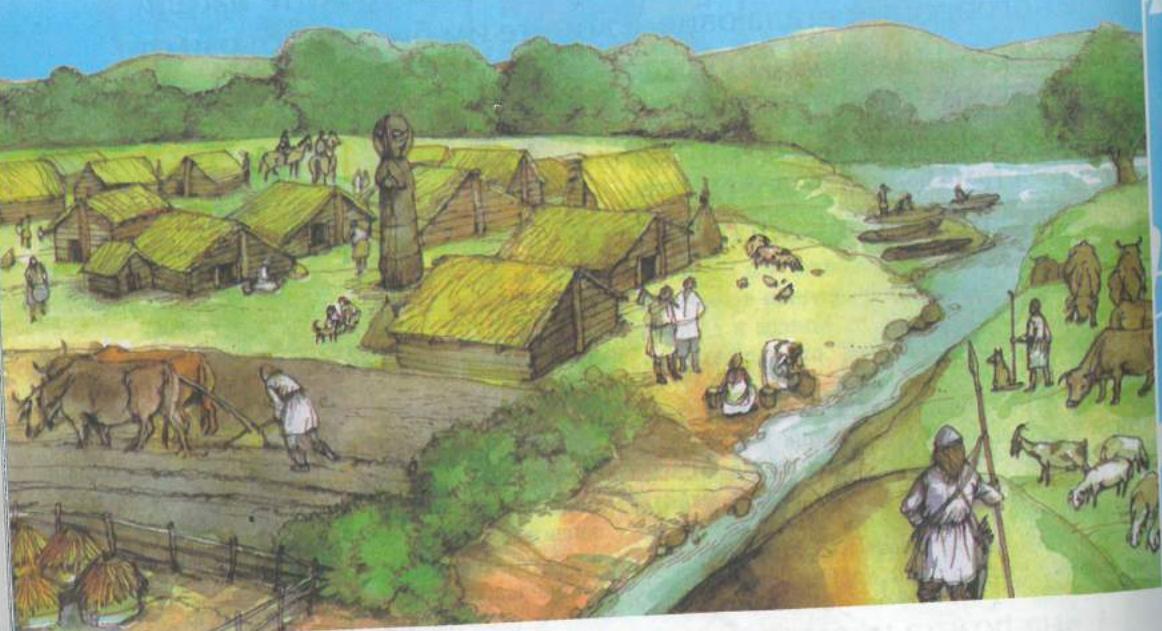
Разкажи

- Какви са били траките и как живеели те?
- Какво знаеш за Тракийския конник?

Славяни

Славяните живеели по родове. Начело стоял най-старият - старейшина. Родовете се обединявали в племена, начело на които стояли князе.

Славяните обработвали земята с дървено рало или с железен плуг. Отглеждали пшеница, просо, лен, коноп, бобови храни. Също така се занимавали със скотовъдство, лов и риболов.

Обикновено славянските селища били разположени край реките, езерата и блатата. Жилищата си изкопавали в земята или изграждали колиби. Колибите им били направени от плет, измазани с кал и покрити със слама.

- Какво разказва илюстрацията за живота на славяните?

Славяните почитали силата на природата. Те се покланяли на високи и стари дървета, като мислили, че те имат божествена сила и закрилят местностите и селищата, около които се намират. Голям гръх било да се отсече такова дърво.

Славяните почитали много божества. Според тях бог Перун покровителствал мълнията, Даждуб - плодородието, бог Велес - стадата, богатството и домашното отнище, Лада била богиня на мъдростта, семейството и красотата.

Славяните били добри и миролюбиви хора, но обичали и бранели свободата си.

Древни летописци разказват, че можели да стоят с часове, потопени във водата, като дишали с цев от тръстика. Така те търпеливо изчаквали неприятеля и го нападали внезапно...

Речник

цев - кухо отвътре стъбло

- Кои божества са били почитани от славяните?

Прабългарите

Прабългарите били войнствено племе. Всеки българин бил воин. Конницата им била голяма и силна, а дисциплината сред войниците желязна. Прабългарите вярвали в един върховен бог Тангра (*небе*). Начело в боя бил ханът и неговите заповеди се изпълнявали както повелите на Тангра. За знаме носели конски опашки.

Дошли от Азия, прабългарите се заселили на Балканския полуостров и образували една от най-силните държави в Европа.

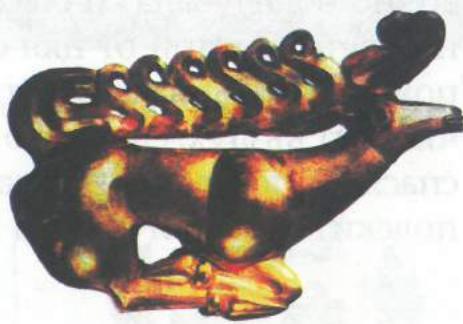
144

Те имали каменни градове и умели да изработват от метал оръжия и много красиви накити и вещи за бита.

Легенда за Авигохол, синът на сърната

Родоначалник на българския народ бил приказният герой Авигохол. Той бил захвърлен в гората като бебе, но се спасил по чудотворен начин. Една дива сърна го намерила и го откърмила със своето мляко. Това мляко било вълшебно. Вярвало се, че който го засуче, той ще живее цели векове. И наистина Авигохол живял 300 години и станал родоначалник на прабългарите. А името му произхождало от Ави, което значи елен, и Тохол – син, потомък, което ще рече – Еленов син или Синът на сърната.

Еленът и сърната са били свещени животни на прабългарите. Другите свещени животни според прабългарите са конят и лъвът. Лъвът, който и до днес е изобразен върху българския герб, у прабългарите означавал сила и могъщество.

Речник

накити - украшения

- Кое от свещените животни на прабългарите е изобразено на съвременния български герб?
- Кои са свещените животни на прабългарите?

145

Легенда за произхода на София

София е един от най-древните градове в Европа.

Историята му е дълга около 2000 години, откогато край лечебните извори тракийското племе серди основало своето селище. Римляните го нарекли Сердика, славяните – Средец, а по-късно името на града станало София.

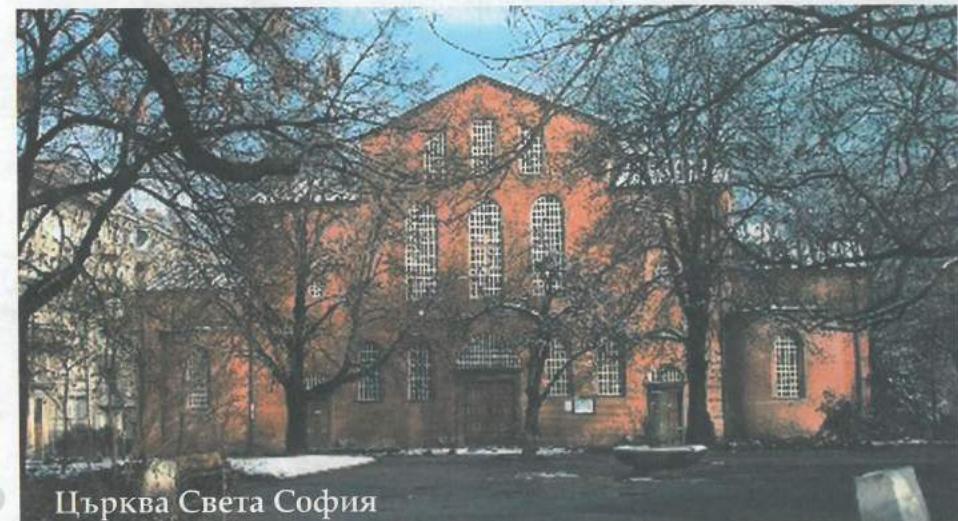
Прочети.

Богат и прочут бил византийският император Юстиниан Велики. Но богатствата и славата не го направили щастлив. Единствената му дъщеря София силно боледувала и с всеки ден вехнела като нежно цвете. Лекари от цял свят с нищо не могли да й помогнат. Тогава един от мъдреците казал, че само чистият въздух, слънцето и бистратата вода могат да я спасят и посъветвал тя да живее сред природата до полските треви и свежия лъх на горите.

Витоша

Такова място открили близо до Витоша. Тук бликали минерални извори, цъфтeli чудни цветя, високи треви като сребърни струни издавали нежни мелодии. София наистина оздравяла. А за благодарност тук построили църква, която била наречена на нейното име. После и града започнали да наричат София.

Църква Света София

• Разгледай герба на София и открий в изображението:

- Богинята – пазителка на градовете
- Църквата
- Планината Витоша
- Лечителните извори
- Лъв – символът на българската мощ

Как мислиш

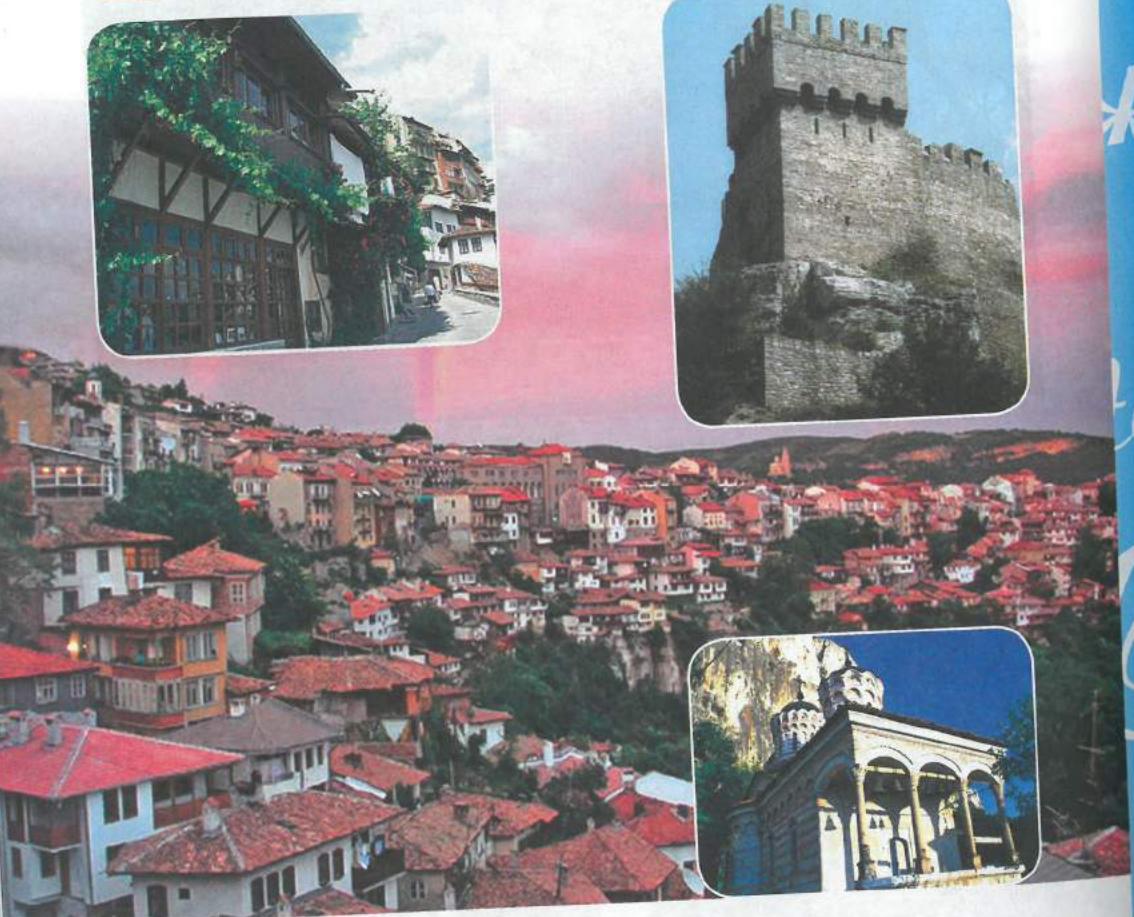
- Какъв е смисълът на девиза на София – "Расте, но не старее."

Легенда за Велико Търново

Каква хубост има в това Търново!

Чужденците, които са го посетили и са писали за него,
единодушно твърдят, че такъв град никъде другаде няма.

Иван Вазов

Град Велико Търново бил някога столица на българската държава. На хълма Царевец до днес са останали крепостните стени, развалините на царския дворец и на Патриаршията.

148

За старата българска столица съществуват много легенди и предания.

Легенда за бряста

Цар Иван Шишман, преди падането на българската столица под османското владичество, правел последна обиколка на Царевец, преди да напусне Велико Търново завинаги. Като видял войниците, заспали край голям огън около дворцовата крепост, той взел от огъня една главня, забил я в земята и казал: «Ако тая главня покара зелени листи, пак ще имаме някога българска държава.»

Когато се раззеленил брястът, българите повярвали, че дошло време за свобода.

- Преразкажи легендата за Велико Търново.

Речник

главня – къс запалено или недогоряло дърво

Работилница

- Нарисувай дървото на надеждата на българите.

149

Първоучителите св. св. Кирил и Методий

Да общуваме

- Как се подготвяте да празнувате 24 май във вашето училище.

Празник

Предпразнична радост
в гърдите напира,
в сърцето ми детско
едва се побира!

Венци сме увили
с божур, перуника,
с люляци бели
и горска иглика.

Че утре е празник
голям всенароден,
на двамата братя
Кирил и Методий!

О, азбука наша,
прославна навеки!
Води ни по мирни
и светли пътеки!

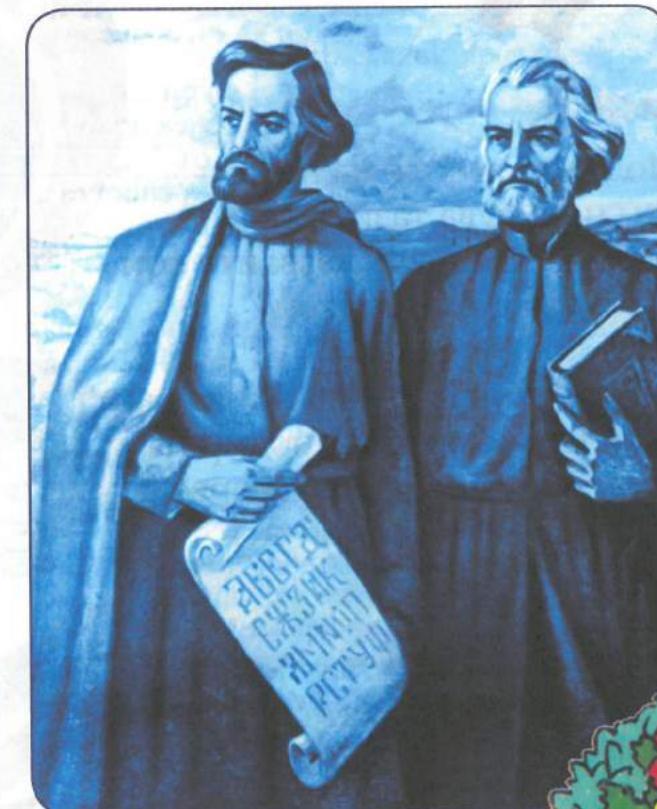
Вера Паспалеева

150

Разкажи

- Защо братята Кирил и Методий се наричат първоучители.
- Какво знаеш за делото им?

Слава вам, творци велики
на славянското писмо.
Вий очите ни разкрихте
за наука и добро.

Цани Гинчев

Заради делото им църквата обявила двамата братя
за светци, а православните народи
ги почитат като апостоли.

151

1 юни – Международен ден на детето

Моля кажете, не на шега,
кой нарисува тази дъга?
Пъстра, красива - казвайте кой -
аз или ние, ти или той?

Вярно, познахте - в нашия град
аз си измислях цвят подир цвят:
жълт или розов, син и червен -
весел да бъде нашият ден.

Гледайте всички - листа му бял
цилата пъстра дъга е побрал.
Греят боички, греят слънца -
скрити до днеска в наште сърца.

Моля кажете, не на шега,
как ще огрее тази дъга
всички дечица, всички игри -
кой ще ни каже - бройте до три.

Тази дъга е смях и мечта -
нека ѝ кажем: "Излез от листа".
С рънички да вдигнем още сега,
с рънички да вдигнем нашта дъга.
Нека да вдигнем нашта дъга.

Дъгата ще бъде много
ярка, ако я нарисувам
аз, защото ...

Дъгата ще бъде много
хубава, ако я нарисуваш
ТИ, защото ...

Как мислиш

- Каква ще бъде дъгата, ако я нарисуваме НИЕ ЗАЕДНО?

Вече завършвам 2. клас

ОБОБЩЕНИЕ

- Кои държавни празници на Република Молдова се отбелязват на 27 август и на 31 август?
- Кои народности живеят в Република Молдова?
- Кои обичаи за здраве и плодородие познаваш?
- Как се наричат тези музикални инструменти?

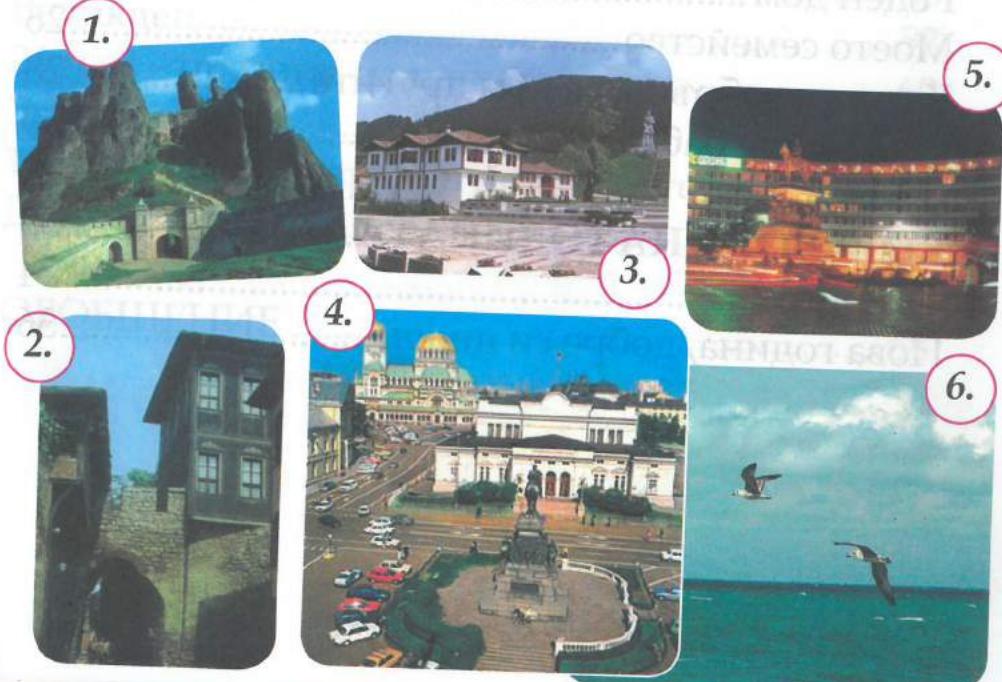

154

- Опиши българската народна носия.
- Разкажи за българите от Молдова.

- Кои са те?
- Назови името на тараклиеца – героя на Шипка.
- Кои празници отбелязват българите на 3 март и на 24 май?
- Разкажи по картинките за България:

155

Съдържание

Учебник за 1. клас

МОЛДОВА Е МОЯТА РОДИНА	6
Кишинев – столица на Молдова	8
Обичам те, мой роден край.....	10
АЗ И ДРУГИТЕ	13
Кой (коя) съм аз?.....	14
Моето училище	16
Моето селище.....	18
Улицата, на която живея.....	22
Роден дом.....	24
Моето семейство.....	26
Как да се обръщаме към другите	28
При моите баба и дядо	30
КОЛЕЛОТО НА ГОДИНАТА	33
Сезоните	34
Нова година, добре си дошла	36

Рождество Христово	38
Когато човек се ражда.....	40
Кръщаване	42
Прошъпулник.....	43
Всеки си има името.....	44
Рожден ден и имен ден.....	46
Дойде Първа пролет.....	50
Честит празник, мила мамо	52
Лазаруване	54
Цветница	56
Великден.....	57
24 май – празник на нашата азбука.....	60
Здравей, лято.....	62
1 юни – Международен ден на детето	64
Детски игри	66
ОБОВЩЕНИЕ	68

Съдържание

Учебник за 2. клас

КАВО Е РОДИНАТА	70
Големите празници в моята държава.....	71
Аз съм второкласник	74
Какво знаем за другите народи, живеещи в Молдова.....	76
Ние сме българи от Молдова	78
Къде живеят българите в Молдова	80
Българска къща	82
Родът	84
На събор	86
Хоро на мегдана	88
СВЕТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ	91
Поклон пред хляба	92
Обичай при сеитба	94
Жътва и вършитба	96
Беритба на розите	102
Гроздобер	103
Български обичаи за здраве и плодородие	104
Български ястия.....	110

Музика	113
Български носии	118
Пролетни български обичаи	122
Патилански Великден.....	126
СВЕЩЕНАТА ПАМЕТ	130
Откъде са моите прадеди?	131
Моята прародина	132
Ден рожден на свободата	134
Вечно да помним героите	137
ЕХОТО НА БЪЛГАРСКИТЕ СТАРИНИ	140
Предците на българите	141
Легенда за произхода на София	146
Легенда за Велико Търново	148
Първоучителите св. св. Кирил и Методий	150
1 юни – Международен ден на детето	152
ОБОБЩЕНИЕ	154

Скоро пријатели!

*Честита викторија ви даде на
ваканција. Пожелаваме ви
три месеца лепти дни, пълни
с радост и дружба, интересни
игри и весели приключения.*

*На први септември ќе
разкажете как прекарахте
ваканцијата: каде бяхте, какво
видяхте, как помагахте и
какво ви внесат ли нај-силно.*

Елена Рацеева, Николай Червенков
Екатерина Дериволкова, Мария Драганова

Моите корени

История, култура и традиции на българския народ

